

קונטרס

מלחמה, אתחלתא דגאולה

ושואלים: ומה ראו לומר ברכת "גאולה" כברכה שביעית במספר? אמר רבא: מתוך שמסורת בידינו שעתידין ישראל ליגאל בשנה השביעית (השמיטה) לפיכך קבעוה בשביעית. ושואלים: והא [והרי] אמר מר [החכם]: בשנה הששית לשנות השמיטה של ימות המשיח ישמעו קולות, בשנה השביעית יהיו מלחמות, ובמוצאי שביעית משיח בן דוד בא, הרי שלא תהיה הגאולה בשביעית אלא לאחריה! ומשיבים: בכל זאת מלחמה זו נמי [גם כן] אתחלתא [התחלת] הגאולה היא ולכן שייך לומר שהגאולה בשביעית.

(מגילה יז. ע"ב)

מאורעות הזמן
המבט הפנימי
מבעל בלבבי משכן אבנה

נשמח לקבל הערות והארות,
וכן תוספות קצרות על
הקונטרס, על מנת לתקן
ולהוסיף במהדורה הבאה
בע"ה.

כמו כן, המעוניין לסייע להגיה
את הקונטרס כל שבוע לפני
צאתו, יפנה למערכת.

להאזנה לשיעור
בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקיימים: כוכבית [*]
סולמית [#] -<
[מספר שיעור] -<
סולמית [#]

© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור קונטרס
'אאלפך חכמה',
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
(דרך המייל/פקס)
ישלח בקשה במייל
bilvavi231@gmail.com
מדרכי הקדושה עדיף לשלוח בקשה
דרך הפקס
03-5480529

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים, ניתן לצור קשר
עם מערכת
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

מלחמה אתחלתא דגאולה

ה	שורש מלחמות - משיח
ו	מלחמות ה'
ז	קול מלחמה
ח	ספר מלחמות ה'
י	מלחמות עמלק
יג	עמוד הענן נלחם לישראל
טז	הצצרות במלחמה
כ	מלחמות סיחן ומואב
כב	מלחמות עוג - גוג
כה	בלעם - מלחמה בפה
כח	שותפות במלחמה
לא	שאלות ותשובות
לא	חבלי משיח כעת
לא	עניינו של משיח בן דן
לב	כה תאמר לבית יעקב
לג	הכנה לביאת המשיח

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

קורח תשפ"ד 001

שורש מלחמת - משיח

פעם ראשונה שמצינו בתורה מלחמה, הוא במלחמת המלכים, ארבעה עם חמשה כמ"ש (בראשית, יד) "ויהי בימי אמרפל מלך שנער וגו', עשו מלחמה את ברע מלך סדום".

ובמלחמה זו נשבה לוט, וניצול ע"י אברהם, שממנו יצא משיח, והרי שהשורש במלחמה זו גילוי ניצוץ של המשיח. ובעומק שורש כל המלחמה היה על אורו של משיח שהיה גנוז שם בסדום.

וכתב הרבינו בחיי (שם) וז"ל, ארבעה מלכים עשו מלחמה עם החמשה, ונצחו הארבע, ואברהם אבינו ניצח את הארבעה והתגבר עליהם עכ"ל.

ועומק הדבר שהיו "ארבעה" מלכים דייקא, אמרו חז"ל (ב"ר מב, ד) ארבעה מלכים אלו כנגד ארבע מלכויות, שעתידין להשתעבד בישראל. וכתב הרבינו בחיי (שם) וז"ל והכוונה במדרש הזה, כי כשם שהתגבר אברהם על ארבעה מלכים אלו וניצח אותם ונפלו בידו, כן לעת"ל עתידים ארבע מלכויות שיפלו ביד זרעו, וזרעו ינצחום, עכ"ל.

ושורש ארבעת המלכים, כנגד ד' מלכויות כנ"ל, נודע שהוא כנגד ד' אותיות הוי"ה; בבל - כנגד יוד' של הוי"ה, מדי - כנגד הי' של הוי"ה, יון - כנגד וו' של הוי"ה, אדום כנגד הה' אחרונה של הוי"ה. וכנגדם ה' מלכים, שנוסף בהם מלך כנגד קוצו של יוד', שהוא בחינת משיח. וזהו שתחלה נשבה לוט, והיינו שגברו ארבעת המלכים על החמשה, שגברו על קוצו של יוד', ובא אברהם והוציא ניצוץ משיח שהוא כנגד קוצו של יוד', כנודע.

והבן מאוד שכל המלחמות שישנם בעולם, הם על אור משיח, והבן שעצם המלחמה על אור משיח, עי"ז מתגלה התנוצצות אורו של משיח בכל מלחמה.

ולכן אמרו (מגילה ז:): מלחמה - אתחלתא דגאולה. וזה נאמר בכל מלחמה, אולם בעיקר במלחמה אחרונה, שנלחמים על ה' ועל משיחו. כמ"ש (תהלים ב, ב) "יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו".

ועיקר המלחמה הוא ע"י משיח בן יוסף (ע' סוכה נב. וזוה"ק ח"ג קצב): בבחינת משיח מלחמה - משוח מלחמה, והבן. אולם המלחמה על משיח בן דוד, והבן.

וכתב באמרי נעם (חקת) וז"ל, מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז (ברכות ז:): ר"ת; מלב, והשם הזה יוצא מן השם יכ"ש, שהוא "יְחֻדְךָ כְּבַבְתָּ שְׁמֵרָם" (ר"ת; יכ"ש) [שאלה: מה למעשה אומרים לנו שמות אלו? תשובה: מלב - לעשות הכל מעומק הלב. יכ"ש, יחודך כבבת שמרם - כאשר עושים הכל מן הלב דבקים ביחודו, וזהו כח השמירה להינצל מכל רע.] והשם יכ"ש בא"ת ב"ש הוא מלב וכו'. וזה השם במילואו מ"ם למ"ד ב"ת, עולה תקס"ו, מספר משיח בן יוסף, כי הוא יהיה משוח מלחמה, להכות הרשעים ולהתגרות במ בכח זה השם מל"ב. אמנם צריך הוא לשמירה שלא יהרג, כמו שהתפלל עליו דוד ע"ה, "חיים שאל ממך", כמ"ש חז"ל בסוכה, וזהו "יְחֻדְךָ כְּבַבְתָּ שְׁמֵרָם", רומז על משיח בן דוד, העולה 'כבבת', שהוא השומר של משיח בן יוסף עכ"ל.

והבן שמשיח בן יוסף נלחם על משיח בן דוד, ומשיח בן דוד שומר על משיח בן יוסף, וזה ע"י קוצו של יוד', בחינת שער הגנון דקדושה.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

חוקת תשפ"ד 002

מִלְחָמַת ה'

כתיב (שמות א, י - יא)

"הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ, וישימו עליו שרי מיסים למען ענתו בסבלתם וג'".

והרי שטעם המלחמה, גרם תוספת שיעבוד במצרים. וכן המלחמה גרמה תוספת עיכוב ביציאת מצרים בשלמות, כמ"ש (שם, יג, יז) "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלוקים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבנו מצרימה". ועי"ז נתארך דרכם ביציאת מצרים (ועיין מכילתא שם). ובאמת נעשה מלחמה בין מצרים לישראל, ושם (יד, יד) כתוב "ה' ילחם לכם ואתם תחרשון", וכן היה בפועל, וכמ"ש (שם, טו, ג) "ה' איש מלחמה".

והרי שמי שנלחם במצרים אינם בני"י אלא הקב"ה, והבן שכיון ששורש המלחמה כמו שנתבאר לעיל, הוא מלחמה על 'משיחו', לכן זהו מלחמה על ה' ועל משיחו, שמשיח כל הויתו גילוי אלוקות בעולם.

וכן כתיב (דברים א, ל) "ה' אלקיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם". ואמרו (ע"ז ב:): מלחמות - אני עשיתי, שנאמר "ה' איש מלחמה". וכן כתיב (דברים ג, כב, כ, ד).

ועיקר כח זה נגלה בעמלק, כמ"ש (שמות יז, טז) "כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר". ואף שיש מצוה למחות זרעו של עמלק ע"י ישראל, מ"מ בעמלק נגלה ביותר שעיקר המלחמה הוא ע"י ית"ש, מלחמה לה' בעמלק.

והנ"ל אינו רק במלחמת עמלק אלא כן הוא בכל המלחמות, אלא שבמלחמת עמלק נגלה ביותר. ואי אפשר לנו להשלים המלחמה עמו להכרית כל זרעו וזכרו, אלא רק הוא ית"ש ישלים זאת. ובדקות עמלק ראש לכל האומות, "ראשית גוים עמלק" ולכן כל מלחמה בכל אומה, היא ענף ממלחמת עמלק.

ולכך כיון שבמלחמת עמלק נאמר, "מלחמה לה' בעמלק", כן הוא בפנימיות בכל מלחמה כי היא ענף של מלחמת עמלק כמו שנתבאר. (ועיין שפת אמת כי תשא תרמ"ב).

ובעומק כל מלחמה היא כנגד ה' וכמ"ש (שמואל א; כה, כח) "כי מלחמות ה' אדני נלחם". וה' הוא שנלחם, וכמ"ש (ישעיה מב, יג) "ה' כגבור יצא כאיש מלחמות" וג'.

ובעומק, כל הבריאה כולה נלחמת נגד השי"ת, כמ"ש (תהלים קמ, ג) "כל יום יגורו מלחמות". והיינו כי כל הבריאה סותרת לתפיסת 'אין עוד מלבדו' כי הם מלבדו, ולכן עצם הויתם סותרת ונלחמת בו ית"ש, באין עוד מלבדו. ולכן "מלחמות אני עשיתי", והיינו שהוא ית"ש נלחם לגלות שאין עוד מלבדו.

וזהו נקרא ספר מלחמות ה', כמ"ש (במדבר חקת כא, יד) "על כן יאמר בספר מלחמות ה'", וזהו ספר תורה, מלחמתה של תורה, כמ"ש (ספרי, האזינו שכא) עושי מלחמה, שהיו נושאים ונותנים במלחמתה של תורה, שנאמר "על כן יאמר בספר מלחמות ה'". ובפנימיות התורה נגלה שאין עוד מלבדו.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

בלק תשפ"ד 003

קול מלחמה

כתיב (שמות לב, יז - יח)

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל הָעָם בְּרִעָה וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמִחְנֶה:

וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חִלוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמַע: וְאָמְרוּ (שמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מא).

אמר לו יהושע קול מלחמה במחנה א"ל משה אין קול ענות גבורה והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, אין קול ענות חלושה, ויחלוש יהושע, מהו קול ענות אנכי שומע, קול חירופין וגידופין אני שומע.

ונתבאר לעיל, ששורש כל המלחמות הם נגד הש"י, וכאן מתגלה בברור, כמ"ש (זוה"ק, בלק רו:): על עדות שקר בגין דסהידו ישראל שקר ואמרו (שמות לב) אלה אלהיך ישראל בקל תקיף דכתיב (שם) קול מלחמה במחנה. וכמ"ש (שמות רבה דלעיל) קול חירופין וגידופין.

ואמרו (תלמוד ירושלמי תענית פ"ד ה"ה) ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע. א"ר יסא קול קילוס עכו"ם אנכי שומע.

אולם פשוטם של דברים, קול מלחמה, כי דרך המלחמה שיש בה קולות, וכמו שביאר ברוקח (סידור רוקח [כז] אשתי) וז"ל קול מלחמה, שהרי כתוב (במדבר י, ט) כי תבואו במלחמה והרעותם בחצוצרות עכ"ל. (ועין משך חכמה (שמות לב, יז) שביאר שיהושע סבר ששוב בא עמלק להילחם בישראל, ולכך השמיעו קולות של מלחמה).

והנה כתיב (ירמיהו ג, כב) קוֹל מִלְחָמָה בְּאָרֶץ וְשֹׁבֵר גְּדוֹל: וכן נגלה כאן, "קול מלחמה אנכי שומע", ותולדתה, שבירת הלוחות - "שבר גדול". וכן על גאולה אחרונה אמרו (סנהדרין צו:).

בששית - קולות, בשביעית - מלחמות. במוצאי שביעית - בן דוד בא.

ופירש רש"י וז"ל, בששית קולות - יצאו קולות שבן דוד בא. לישנא אחרינא, קולות מתקיעת שופר, שנאמר יתקע בשופר גדול (ישעיה כו, יג) עכ"ל.

וביאור הדברים, שבקולות הללו גנוז מחד קול של קילוס עכו"ם. ויש מלחמה בין הקולות, בין קול של קילוס עכו"ם לקול ה', וז"ש בשישית "קולות" - בלשון רבים, קול לעומת קול. כמו שהיה בהר סיני שתחלה נשמע קול ה', ואח"כ קול קילוס עכו"ם. וחוזר ומתעורר קולות אלו ונלחמים זה בזה, וזהו ראשית המלחמה, מלחמה בקולות, כדרך הלוחמים שמשמעין קולות, קול מהומה ובהלה (ושורשו במה שאדה"ר שמע לקול אשתו, כמ"ש (בראשית ג, יז) "כִּי-שָׁמַעַתְּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ", ואזי (שם פסוק י') וַיֹּאמֶר אֶת-קוֹלִי שָׁמַעְתִּי בְּגֵן וְאִירָא כִּי-עִירַם אֲנִי וְאַחֲבָא: קול לעומת קול, והבן).

ומתוך קולות אלו הנלחמים זה בזה, יוצא קול חדש, והוא הקול שבן דוד בא. וקול זה אינו קול של ידיעה בעלמא אלא קול לשוב בתשובה. והיינו לשמוע בקולו של הקב"ה. וע"ש כן נקרא משיח, מלשון שיחה, כנודע. שמיסה ומשמיע קולו.

וקול זה נקרא אליהו, שכתוב ביה (מלאכי ג, כד) וְהָשִׁיב לְבָבֵיכֶם עַל-בְּנֵי וְלֵב בְּנֵי עַל-אֲבוֹתָם.

והיינו שהוא משמיע קולו של משיח, ומהו קולו, "והשיב", לב אבות על בנים על אבותם, תשובה שלמה. וכמ"ש בסנהדרין, "עושים תשובה ונגאלים", וזה אליהו, שמבשר על הגאולה, והיינו מבשר לעשות תשובה ואזי נגאל.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

פינחס תשפ"ד 004

ספר מלחמת ה'

כתיב (במדבר כא, יד)

"על־כן יאמר בספר מלחמת ה' את־זהב בסופה ואת־הנחלים ארנון".

ופרש"י על אתר וז"ל, כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו, יספרו את זהב וג"ו עכ"ל. ולפי פירושו מדוקדק היטב "יאמר", ולא כתוב "יכתב".^א

אולם באבן עזרא (שם) כתב, וז"ל ספר היה בפני עצמו, ושם כתוב מלחמות ה' בעבור יראיו, ויתכן שהיה מימות אברהם, כי ספרים רבים אבדו, ואינם נמצאים אצלנו, כדברי נתן ועדו ודברי הימים למלכי ישראל, ושירות שלמה ומשליו עכ"ל. ועין עוד בדבריו על הכתוב (שמות י, יד) "כתב זאת זכרון בספר".^ב

והרמב"ן (שם) כתב, וז"ל ודרך הפשט בספר מלחמות ה', שהיו בדורות ההם אנשים חכמים כותבים ספר המלחמות הגדולות, כי כן בכל הדורות, ובעלי הספרים היו נקראים מושלים, שנושאים בהם משלים ומילצות.^ג והנצחונות הנפלאים בעיניהם, מיחסים המלחמות ההם לה', כי לו המה באמת עכ"ל.^ד

ובמושב זקנים (שם) כתב, וז"ל פירש הרי"ח, זהו ספר ואלה הדברים, שיש בו מלחמות ונצחונות של ישראל, כגון (דברים, ב, יב) "ובשעיר ישבו החורים לַפְּנִים וּבְנֵי עֶשׂוֹ יִירְשׁוּם וג"ו", וכן (שם, שם, כג) "כַּפְּתָרִים הַיְצָאִים מִכַּפְּתָר הַשְּׂמִידָם וג"ו".

עוד כתב (שם), ד"א "בספר מלחמות ה'", דורשת הגמרא (קידושין ל: על סיפא דקרא "את־זהב בסופה") אלו שני ת"ח שנושאים ונותנים בדברי תורה ומתלחמים זה בזה על 'ספר' עכ"ל. וזהו תורת בבל, שהיא מקל חובלים, דלא כתורת א", שהיא מקל נועם.^ה ועין מו"ק (כה: וברש"י שם, ד"ה ספר מלחמות). ובבן יהודיע שם.

^א עין בהכתב והקבלה (דברים כד, א) וז"ל וכן יאמר בספר מלחמות ה' פי' כאשר יספרו אנשים ספורי מלחמת ה' והנסים שנראו בהם (ע"ש רש"י), כי אם הי' מלת בספר שם לאותו דבר שכותבין עליו לא יצדק מלת יאמר כ"א מליצת כתיבה וכ"ו ע"ש.

^ב וז"ל ואיננו אתנו כאשר אין לנו ספר הישר, ומדרש עדו, ודברי הימים למלכי ישראל, וספרי שלמה. ע"ש

^ג וכן ספר תורה נקרא 'משל', כמ"ש (שמואל א פרק כד פסוק יג) "כַּאֲשֶׁר יֹאמַר מֶשֶׁל הַקְּדָמָי וג"ו" ופרש"י (שם), וז"ל משל הקדמוני של עולם, התורה שהיא משלו של הקב"ה. עכ"ל.

^ד ועין באברבנאל (במדבר כא, י), ועין שו"ע או"ח שי"ז ס"יז. ובנושאי כלים שם.

^ה גמרא (סנהדרין כד.) אמר רבי אושעיא: מאי דכתיב ואקח לי (את) שני מקלות לאחד קראתי נועם ולא־חד קראתי חובלים, נועם - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימין זה לזה בהלכה. חובלים - אלו תלמידי חכמים שבבבל, שמחבלים זה לזה בהלכה.

^ו וז"ל רש"י (שם) ספר מלחמות - ספר תורה, לישראל אחרינא: שנלחם רבה ורב המנונא, ונתור ככי דההוא טייעא.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

פינחס תשפ"ד 004

ובספר בית יצחק על אתר כתב (בשם מו"ה ר' אריה לייב מבילירטוק) וז"ל הספר הזה (שמות) נקרא ספר מלחמות ה', משום דכתיב בו (שמות יד, יד) "ה' יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּן", ובסוף בשלח (יז, טז) כתיב ג"כ "מִלְחָמָה לֵה' בְּעַמְלֶק וּגְו", ובמעשה העגל היה ג"כ ענין מלחמה בעבור כבוד השם, דכתיב (במדבר לב, כו) "וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לֵה' אֵלַי וּגְו" (שם, כח) "וַיַּפֵּל מִן־הַעַם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ". לזאת נקרא הספר הזה ספר מלחמות ה', עכ"ל. עיי"ש. (ועין ספר שערי תשובה לר"י אבוחצירא, שכתב וז"ל דלפרשת האזינו קרא ספר מלחמות ה', משום שהיא תוכחות ומלחמות ה' עם ישראל, אם לא יקיימו דברי התורה עכ"ל)

ובאמת בכל ה' ספרים כתוב מלחמות ה', בכולם חוץ מספר ויקרא שהוא ספר הקורבנות שמביא שלום. שהיפך המלחמה שלום, והשלום תיקון המלחמה. וכלשון רש"י (קידושין ל: ד"ה את והב בסופה) וז"ל הכי דריש לה ספר מלחמות מלחמה שעל ידי ספר, אהבה יש בסופה. עכ"ל. אהבה ושלום.

ועין זוה"ק (ח"ב נו.) שאמרו, וכי ספר מלחמות ה' אן הוא, אלא הכי אתערו חברייא כל מאן דאגח קרבא באורייתא זכי לאסגאה שלמא בסוף מלוי. והרי שנעשה אהבה ושלום.

ובעומק כל המלחמות שורשם בספר, בתורה. ויתר על כן כתב המגלה עמוקות (חקת ד"ה על כן) וז"ל, שהארון הוא תורה שבע"פ, היה מכה אותם וכ"ו, ז"ש על כן יאמר בספר מלחמות ה', ר"ל שאלו המלחמות הכל באו מן 'ספר ה' עכ"ל. ועין אלשיך על אתר. ופרי צדיק, חנוכה אות כה"ח וחקת אות טו"ט.

ומלחמה אחרונה כוללת בקרבה את כל המלחמות שהיו בכל ימות עולם, ויכתבו כולם בספר מלחמות ה', ומלחמה אחרונה תחתום את הספר, והחתימה כוללת את הכלי!

ונצרך להלחם בה ע"י 'ספר', הינו תורה. ויתר על כן ע"י הארון, אור - ה, שער הנו"ן דקדושה, למעלה ממ"ט הנלחמים זה בזהיא.

¹ וז"ל, על כן יאמר כי בספר הוא ספר התורה, נעשית מלחמות ה'. כי הארון עשה מלחמה זו. ע"ש

² וז"ל, ועל דרך הדרש נדרש על תורה שבעל פה וזהו מלחמות ה' שעל ידי ספר. ע"ש

³ וז"ל, וכמו כן בתורה שבעל פה יש ימינא ושמאלא ארבעים ותשע פנים טהור וארבעים ותשע פנים טמא ומזה נעשה המחלוקת ומלחמה שעל ידי ספר. ע"ש

⁴ על דרך לשון הגמרא (ברכות דף יב.) "הכל הולך אחר החתום".

^א כדברי הפרי צדיק (חקת אות טו)

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

מטות-מסעי תשפ"ד 005

מְלַחְמַת עִמְלָק

כתוב (במדבר כא, א) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ-עֲרֹד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב מִמֶּנּוּ שְׁבִי:

וכתב רש"י (שם) יֹשֵׁב הַנֶּגֶב - זה עמלק, שנאמר (במדבר יג, כט) עמלק יושב בארץ הנגב. ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען, וכ"ו:

וַיֵּשֶׁב מִמֶּנּוּ שְׁבִי - אינה אלא שפחה אחת: ופירש השפתי חכמים (שם) וז"ל השבי ששבו פה אינו אלא השבי ששבו ישראל מהם עכ"ל.

וכתב רש"י (שם) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי - שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכו', כדאיתא בר"ה (דף ג.א), ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות: והיינו מזומן בכל עת למלחמה, ומהותו מלחמה.

ונקרא כְּנַעֲנִי כמ"ש רש"י (שם) מחז"ל"י ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען עכ"ל. והיינו שצדק עצמו לכנען, והבן שאינו רק לשון כפשוטו, אלא צרוף לכנען.

וכתב הרמב"ם (מלכים פ"ה, ה"א) וז"ל ואי זו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם עכ"ל.

והבן שבמלחמה זו היה (מעין) כל ג' הללו. שבעה עמים - כי נדמו להם לכנען מחמת הלשון. מלחמת עמלק - כי היו עמלק. עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, והכא עמלק בא אליהם.

והנה עמלק בא להלחם בישראל ג' פעמים וי"א ב' פעמים. וז"ל הוזה"ק (ח"ב דף מד.) אמר ר' יהודה

^א (ה.ה.) ועין במדבר רבה (חקת) וז"ל, דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים, התייר הגדול שתר להם את הדרך שנאמר (במדבר י) וארון ברית ה' נוסע לפניהם וילחם בישראל. וע"פ המתבאר לעיל (המבט הפנימי 004) המלחמה כאן הייתה מכוחו של אור - וכן כידוע 'אהרן' קרוב ל'ארון', וכאשר "שמע שמת אהרן", כדלהלן.

^ב ועין גיטין לח. וז"ל עובד כוכבים (שקונה) ישראל (פ'רש"י וז"ל כגון עבד זה דשיך במצות עכ"ל) מנלן, דכתיב: וישב ממנו שבי. עכ"ל. וע"ש פני יהושע (שם) וז"ל ואי משום דמשני הש"ס דיליף מוישב ממנו שבי התם נמי כבר פרש"י וז"ל בפירוש החומש דהאי שבי אינו אלא שפחה אחת וא"כ כל הסוגיא דהכא איירי מקנין העובד כוכבים בעבד כנעני ע"ש. וע"ע במהר"ם שיף שם, ודברי יהונתן (חקת).

^ג וז"ל הגמ': וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ-עֲרֹד, מה שמועה שמע - שמע שמת אהרן, ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור גיתנה רשות להלחם בישראל.

^ד ועין ר' עובדיה מברטנורא (על רש"י שם) שהרי עמלק מעולם רצועת מרדות לישראל ואין לך אומה ולשון שמתחלת בעצמה לקפוץ ולהלחם בישראל אלא עמלק. ע"ש

^ה (מדרש אגדה חקת)

^ו עין אבן עזרא (במדבר כא, א) וז"ל וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ-עֲרֹד - אמרו הקדמונים שהוא סיחון, ונקרא הכנעני כי כל אמורי - כנעני. ע"ש. ועין מדרש תנחומא (חקת) "וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל". עמלק היה, למה קראו כנעני, לפני שנאסרו ישראל להלחם עם בני עשו, שנאמר בהם "אַל-תִּתְּגַרוּ בָם" (דברים ב ה), כשבא עמלק ונתגרה בם פעם ושתיים, אמר להם הקדוש ברוך הוא אין זה אסור כבני עשו, אלא הרי הם ככנעניים.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

מטות-מסעי תשפ"ד 005

תרי זמני אגח קרבא עמלק בישראל חד הכא, וחד דכתיב (במדבר יד) וירד העמלקי והכנעני וגו' (שמות יז, ח) ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם עכ"ל. והכא (במדבר כא, א) לשיטות שהוא עמלק.

ובזה נעשה חזקה של מלחמה של עמלק עם ישראל.

וכל זמן שהיו עננים, עיקר אחיזת עמלק, במי שפלטו הענן, 'ויזנב בך' 'מכת זנב', שאלו שפלטם הענן הם בבחינת 'זנב', אולם כאשר מת אהרן וסרו העננים, סר הכח המגן מפני עמלק ובא להלחם עם 'כל' ישראל.

ובעומק יותר, כל זמן שהיו עננים מכח אהרן שמדתו שלום כמ"ש 'אוהב שלום ורודף שלום', אזי כל היותו סותר את עמלק, שכל היותו של עמלק מלחמה, כנ"ל. אולם כאשר מת אהרן, וסר כח השלום, נמצא ונגלה מיד כחו של עמלק שמהותו מלחמה¹. ולכך במלחמה זו בא על כולם, על 'השלם', היפך שלום.

אולם אף שמלחמה זו עם עמלק היתה מלחמה על כלל ישראל כולו, על 'השלם', כי נסתלק השלום, מ"מ כתיב 'וישב ממנו שבי', ואולם אינו שבי ממש, אלא שפחה אחת ששבו ישראל מהם, וחזרו ולקחו עמלק.²

והיינו שעמלק לא הצליח; לא בכלל ישראל, ולא באלו שהם בבחינת 'זנב'. אלא אך ורק בשפחה שבויה, והבן מאוד³. ועין רע"ב⁴ שם שהיא היתה קטנה בת י' שבי ר"ת שפחה בת י'. ועין פרי צדיק

¹ (במדבר כה, יח)

² לשון פסיקתא דרב כהנא (פיסקא ג) 'ויזנב בך' (דברים כה, יח), היכה אותך מכת זנב.

³ עין ספרי (דברים פרשת כי תצא פיסקא רצו) 'ויזנב בך' כל הנהגת השליים אחריו, מלמד שלא היה הורג בהם אלא בני אדם שנמשכו מדרכי מקום ונחשלו מתחת כנפי הענן.

⁴ 'ו"ל תרגום ירושלמי (במדבר פרשת חקת פרק כא פסוק א) מית אהרן גברא חסידא די בזכותיה הוון ענני דיקרא מגינין על ישראל. עכ"ל

^א (משנה אבות א, יב) הלל ושמאי קבלו מהם הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום וכ"ו:

^ב ועין שפת אמת (חקת שנה תרנ"ז) ו"ל כשהי' אהרן קיים לא היו צריכין למלחמה כי הוא עמוד השלום. וע"ע (שם תרנ"ד) שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד וסבר שניתן רשות להלחם בישראל. והכוונה שדור המדבר הי' פריסת סוכת שלום עלינו ולא הוצרכו למלחמה. וע"ע (שם תרמ"ז) בפסוק וישמע הכנעני דרשו חז"ל שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד וניתן רשות להלחם כו'. מה שיחסו מלחמות אלו בכחו של אהרן וכ"ו, "בצל ידי כסיתך" הוא בחי' אהרן הכהן וענני הכבוד והוא ליסוד ארץ היינו לקרב ולחבר בחי' ארץ לשמים, וזה הי' עבודת הכהן בקרבנות. (עין מבט הפנימי 004 ששורש הקרבנות הוא - שלום).

^ג מדרש אגדה (חקת) ו"ל לא לקחו מהם אלא שפחה אחת, ומשלהם היתה, שככה נאמר שבי מן השבי היתה עכ"ל. וע"ע רמב"ן (שם)

^ד ועין רבי אליהו מזרחי (חקת כא, א) ו"ל הוצרכו רז"ל לפרש כן, משום דקיימא לן: אין ישראל מנוצחים מהאויב, אלא בעת קלקולם לפני המקום וכ"ו, לפיכך פירשו כאן, שלא מצאו בו קלקול, שהשבי ששבו פה אינו אלא השבי ששבו ישראל מהם עכ"ל. וע"ע ברמב"ן (שם).

^ה ו"ל (על רש"י חקת כא, א) עוד שמעתי אומרים שרואה דבר זה ממלת שבי שעולה בראשי תיבות שפחה בת 'כלום' שפחה בת עשר שנים נוטריקון עכ"ל. וע"ע שם בדבריו שהוכיח שרק נשבה שפחה אחת ותו לא).

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ג'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז' ע"ב)

מטות - מסעי תשפ"ד 005

(דברים אות ב')^{טו}

והשורש לכך הוא שפחת אברהם 'הגר', שיצא ממצרים^{טו} ונכנסה לישראל, אולם אח"כ שבה לגילולי אביה^{טז}. וי"א שחזרה לאברהם, והיא קטורה^{טז}. כן עתידה שפחה זו לחזור לישראל. כי השתא מתן תורה לא היה בשלמות כי ע"י עמלק "רפו ידיהם מן התורה", ולכך כאשר עלה משה למרום, ושם נאמר בו (תהלים סח, יט) "שבית שבי"כ (עיי' שפת אמת חקת תר"ס^{טז}), לא היה שביה שלמה וחזר עמלק ולקחו שביה זו, אולם לעת"ל כשיוכרת עמלק תחזור שפחה זו לקדושה^כ.

^{טז} וז"ל וקליפת עמלק בעצם הוא נגד תואר הלך שלא פעל עוד בשום גוון בפועל בהנפש רק התרשלות וקרירות. אמנם אחרי זה כשמת אהרן הכהן שהוא נגד בחינת חכמה שבקדושה או היה הכח לעמלק להתלבש את עצמו בגוון של סיחון והיינו להכניס הקליפה במוח בחכמות זרים והוא נגד תואר אורח שכבר יש לו איזה שייכות במחשבה שנתפס במוח האדם. ולזה במלחמה הראשונה עמו לא היה לו שום שליטה על נפשות ישראל בפועל. וכאן נאמר וישב ממנו שבי שפחה אחת שיש לה קצת שייכות לקדושת ישראל על ידי חיוב מצוות שלה. וע"ש

^{יז} (בראשית טז, א) "שפחה מצרית ושמה הגר"

^{יח} עין רש"י (בראשית כא, יד) וע"ע (שם) ברבי אליהו מזרחי.

^{יט} פרקי דרבי אליעזר (פרק ל) וז"ל לאחר מיתתה של שרה חזר אברהם ולקח את גרושתו, שנאמר [בראשית כה, א] ויסף אברהם ולקח אשה ושמה קטורה. עכ"ל

^כ (ה.ה.) ועין שמות רבה (יתרו) וז"ל אמר הקדוש ברוך הוא למשה לא נתנה לך תורה אלא בזכות אברהם שנאמר לקחת מתנות באדם, ואין אדם האמור כאן אלא אברהם, עכ"ל. מבואר שעצם ה'שביה' של משה היה מכוחו של אברהם.

^{כא} וז"ל, וישב ממנו שבי דרשו חז"ל שפחה אחת. דכ' עלית למרום שבית שבי. פי' דבקבלת התורה הוציאו בניי כל הנ"ק שהיו בתוך האומות וז"ש ה' מסיני בא וזרח משעיר למו כו' אותו החלק והצד אחיזה שיש לע' אומות בתורה. וע"ש

^{כב} ועין בזה"ק (ה"ג דף קצג.) וז"ל אוספו וחטו מה כתיב (במדבר כא) וישמע הכנעני מלך ערד, וכתוב וילחם בישראל וישב ממנו שבי (ועכ"ד) וכל זמנא דישראל תבין לאבוהון דבשמיא אינון נבזבזון (וכלא) יתהדר לגבייהו ואתחפין ביה ולזמנא דאתי כלא יתהדר דכתיב (דברים ל) ושב ה' אלהיך את שבותך וגו'. עכ"ל

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

דברים תשפ"ד 006

עמוד הענן נלחם לישראל

נאמר בקרא (במדבר פרק כא פסוק א) וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב פי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי: ופירש רש"י על אתר וז"ל וישמע הכנעני: שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכו', כדאיתא בר"ה (דף ג.)^א. ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות, עכ"ל.

הענן שימש גם למלחמה

וז"ל הירושלמי (יומא פ"א, ה"א) מהו דרך האתרים כי מת התייר הגדול שהיה תר להם את הדרך, עכ"ל. והיינו שמת אהרן שבזכותו היו העננים, ועתה שמת נסתלקו העננים. והעננים היו תייר גדול - שתר להם הדרך. וכמו שמפורש בפסוק (שמות יג, כא) "וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה". ויתר על כן מצאנו בקריאת ים סוף, ששימש הענן אף למלחמה, כמ"ש (שם יד, יט - כ) ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ועמד מאחריהם: ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ניאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה: בפשטות "ולא קרב זה אל זה", דהיינו לא קרבו וגם לא נלחמו זה עם זה כל הלילה. אולם מבאר רש"י (שם) וז"ל, "וילך מאחריהם": להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים, עכ"ל.^ב כלומר ששימש עמוד הענן גם במלחמה.^ג

וכן מצינו ברבינו בחיי (שם, שם, כה) וז"ל, ויסר את אפן מרפבתיו: על דרך הפשט כיון שהשקיף בהם בעמוד אש השורף כל עץ שבכלי מלחמתם ועמוד ענן שהיה מלחלח הקרקע, היו המרכבות נשמטות וסר כחם לגמרי, עכ"ל.

ולכך כשנסתלק כח הלוחם - העננים, בא הכנעני להלחם. וכמו שמפורש בדברי חז"ל (ילק"ש, במדבר פ"י, רמז תשכ"ח) וז"ל, ר' שמעון בן יוחאי אומר כי בא ישראל דרך האתרים כיון שמת אהרן אמרו מת אהרן הכהן הגדול שבהם והלך התייר הגדול שלהן ועמוד ענן שהיה עושה להן מלחמה הרי שעה שנלך ונלחם בהם, עכ"ל.

^א וז"ל הגמרא, תנא: הוא סיחון, הוא ערד, הוא כנען, סיחון - שדומה לסייה במדבר, כנען - על שם מלכותו, ומה שמו - ערד שמו. ועין תוס' (שם) וז"ל במדרש אמרינן דהיינו עמלק ע"ש, אולם עין ברבינו בחיי (חקת כא, א) וז"ל וי"א שהוא סיחון מלך האמורי, ונקרא כנעני כי כל אמורי כנעני, עכ"ל.

^ב ועין בשפתי חכמים (שם, אות ל) שדן בדברי רש"י, האם עמוד הענן או מלאך ה', קיבל את החצים ובליסטראות, ע"ש.

^ג ועין במאור ושמש (במדבר פ' בהעלותך) וז"ל נמצא שהנו"ן היא סמיכה לכנסת ישראל בסדר הא"ב הרומז על חסד, וגם הנו"ן היא חרב נוקמת נקם ברית כשהוא בהיפוך אתוון בסדר תשר"ק - שהיא גבורה כנ"ל. ועל דרך זה יבואר הכתוב (שמות יד יט) ויסע מלאך האלהים וגו' ויסע עמוד הענן מפניהם ועמד מאחריהם, רצה לומר הענן רומז להשתי נונין, דהיינו הנו"ן שהיא סמיכה לכנסת ישראל נוסע מפניהם, ורצה לומר כסדר הא"ב שהוא חסד. והנו"ן השניה שהיא חרב נוקמת הלך לאחוריהם, ורצה לומר בסדר תשר"ק שהוא גבורה לעשות נקמה במצרים, ע"ש.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

דברים תשע"ד 006

הקב"ה נלחם דרך הענן

וכן אמרו על הקב"ה, (ילק"ש שמות, טו, רמז רמו) וז"ל, כשהוא יוצא למלחמה אינו יוצא אלא יחידי שנאמר ה' איש מלחמה [ט"ו, ג] וכן הוא אומר וירד ה' בעמוד ענן ויעמד פתח האהל וכו'.

ובעומק זו מלחמה של ה' על ידי הענן, כמ"ש במשכיל לדוד (שמות יג, כא) וז"ל, דע"כ צריכת למימר שהקב"ה בכבודו היה מוליך עמוד הענן, כדכתיב, (שמות יג, כא) וְהָיָה הַלָּיֶלְךָ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ עַכ"ל.^ד

פנימיות המלחמה - שלום

וכידוע, ענן שורשו ביסוד המים, וטבע המים שאינם נלחמים, היפך טבע האש שהוא - מלחמה.^ה ולכך באו עננים ע"י אהרן שמדתו שלום.^ו והיינו שהענן נלחם שיהא 'שלום'. ולא מלחמה כפשוטו.^ז

והבן מאוד מאוד, שזהו פנימיות המלחמה,^ח שלכך במלחמה פותחים תחלה בשלום. ראשית המלחמה שלום, כדברי הרמב"ם הידועים (מלכים פ"ו ה"א) וז"ל, אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, עכ"ל.^ט וכן אחרית המלחמה - שלום. וזה נגלה בפרט במלחמה האחרונה, שאחריתה משיח - שלום.^י

^ד ועין זוה"ק (ח"ב דף גא): וז"ל ויסע עמוד הענן מפניהם מאן עמוד הענן דא, רבי יוסי אמר דא הוא עננא דאתחזי תדיר עם שכינתא, עכ"ל. ועין מהר"ל (נצח ישראל פרק ג) וז"ל, וענני כבוד היו על ידי אהרן, כבר אמרנו לך כי על ידי אהרן היה החבור של הקדוש ברוך הוא עם ישראל, כמו שתמצא בכל מקום כאשר היה נגלה השכינה בתחתונים - היה על ידי ענני כבוד, ע"ש. ועין במנחת ציון (בשלה) וז"ל כי מה שהיה נקרא הולך הוא משום שהשי"ת בכבודו ובעצמו הוליכו לפניהם, ע"ש. וע"ע באריכות ביושר דברי אמת (בשלה, רש"י בד"ה לנחתם הדרך)

^ה כגון (עובדיה א' יח) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּהּ וּבֵית עֲשׂוֹ לְקֵשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וְאֶכְלוּם וְלֹא יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֲשׂוֹ כִּי ה' דָּבָר. ועוד הרבה בחז"ל.

^ו עין בעקידת יצחק (במדבר שער פא), וז"ל ולזה נאמר עליו ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל (במדבר כ) כי הנה העם כלו האנשים והנשים והטף הרגישו כי בחסרונו חסר להם ענין השלום מהיות על זה השיעור מהשמירה ולזה ספדו והלילו עליו כלם, ע"ש.

^ז ועין מהר"ל (נצח ישראל פרק ג) וז"ל מפני כי כבר התבאר מענין אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומקרב את הבריות ביחד (אבות פ"א מ"ב), לכך היה אהרן מקשר את ישראל ומאחדם יחד. וכן בעבודה במשכן ובמזבח, שהוא אחד, אל השם יתברך שהוא אחד, ובוה היה עושה שלום וקשור בין ישראל ובין אביהם שבשמים. וזהו תכלית הקשור והאחדות שהיה על ידי אהרן וכו', ע"ש.

^ח ועין אוצר עדן הגנוז (ח"ד סימן א)

^ט ועין בעקידת יצחק (במדבר שער פא) וז"ל, הנה כבר יודיעו בזה שהמלחמה אינה נרצית להם בעבור הדבר אשר הוא לוחם ולא בעבור דבר העושק ונלוז אשר בה כ"א בעבור בקשת הטוב והמנוחה אשר בסוף, ע"ש באריכות.

^י ועין במסכתות קטנות מסכת דרך ארץ (פרק שלום) וז"ל, ר' יוסי הגלילי אומר אף שמו של משיח נקרא שלום, שנאמר (ישעיהו ט, ה) אֲבִיעֵד שְׁרֵי שְׁלוֹם, עכ"ל. ועין בשפתי כהן (במדבר ז, כט) וז"ל שלום בגמטריה זהו משיח עכ"ל.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד ג'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

דברים תשפ"ד 006

מלחמה מכח ארון ברית ה'

כתב בפנים יפות (במדבר כא, ב) וז"ל בתחילה הוליך אותם הענן דכתיב (שמות יג, כא) "וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך", אבל כשנסתלק ענן הכבוד הלכו דרך ארון ברית ה' שהלך לפנייהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה עכ"ל.^א
ואף בארון ברית ה' יש בו כח מלחמה^ב, כמו שנתבאר לעיל^ג 'אור - ו', מלחמה של שער הנו"ן שהיא המלחמה בעמלקי בכל דור ודור. ובפרט בדור האחרון, מלחמה מכח הארון.

^א רבי אליהו מזרחי (במדבר כא, א) וז"ל, כששמע הכנעני שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, ואינו נוסע יש-ראל עכשו אלא אחרי הארון בלבד, שלא נשאר להם מכל אותם שהיו נוסעים עמהם אלא הארון, בא להלחם עמהם, עכ"ל.

^ב כמפורש בפסוק (במדבר י, לה) "וַיְהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמְהוּ ה' וַיַּפְצוּ אֵיבֵיהֶם וַיִּגְסוּ מִשְׁנֵאֵיהֶם מִפְּנֵיהֶם". וניתן לשמוע את השיעור - 'חנוכה 080 שער הנו"ן תשפ"ב' שמוסבר בארוכה עומק שער הנו"ן שמאיר מכח הארון. (מספר השיעור בקול הלשון #32438857)

^ג המבט הפנימי 004 - ספר מלחמות השם.

^ד ניתן לשמוע את השיעור - 'פורים 032 בירור ארבע מצוות פורים תשע"ג' שמוסבר מלחמה בהמן (עמלק) מגילוי שער הנו"ן. (מספר השיעור בקול הלשון #1132544)

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

ואתחנן תשפ"ד 007

חֲצֻצֹת בַּמִּלְחָמָה

נאמר בפסוק (במדבר י, ט)

וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְּם בְּחֻצְצֹת וַיִּזְכְּרֶתֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:

וכן כותב במלחמת מדין (שם, לא, ו)

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמָּטָה לְצַבָּא אֲתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכָל־יְהוָה הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹת הַתְּרוּעָה בִּידוֹ:

וְהִרְעַתְּם בְּחֻצְצֹת: על כל דבר שמייצר, כדי להתעורר ולעורר רחמים

מובא ברמב"ם (הלכות תעניות פ"א ה"א) וז"ל, מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר (במדבר י, ט) על־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְּם בְּחֻצְצֹת, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו, עכ"ל.

ועוד כתב קרוב לכך בספר המצות (מצוה נט) וז"ל, וכן אנחנו מצווים לתקוע בחצוצרות בעתות הצורך והצרות כשנצעק לפני השם יתעלה והוא אמרו (שם) וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְגו', עכ"ל.

וכתב המגיד משנה (שם) שמקור הרמב"ם הוא מדברי הספרי (במדבר פ"א ע"ב) -

וז"ל, ר' עקיבא אומר אין לי אלא מלחמה, שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וספינה המטרה פת בים מנין ת"ל על־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור, עכ"ל.

והיינו בכל עת הצורך יחד עם מצות צעקה, יש מצות הרעה בחצוצרות. וזאת על מנת להתעורר ולעורר רחמים* לפני השם יתעלה.²

הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם: הוא היצה"ר, הוא מלאך המוות

ובשורש, זו מלחמה רוחנית כמ"ש (זוה"ק ח"ג, קצח ע"ב) לסטרא אחרא מה אצטריך - תרועה,

* עין תפארת יונתן (במדבר לא, ו)

² עין ברש"ר הירש (שם) ולמען מתק לשונו נצטט את כל דבריו וז"ל, לא נאמר כאן בפשטות: "וְהִרְעַתְּם וְגו' וְנוֹשַׁעְתֶּם" וגו'; אלא נאמר: "וַיִּזְכְּרֶתֶם וְגו' וְנוֹשַׁעְתֶּם" וגו'. מוכח מלשון "וַיִּזְכְּרֶתֶם" שעד כה לא היתה זכירה. ה' עזב אותם, הניח אותם לנסיבות הטבעיות, וחולשתם הטבעית כלפי האויב החזק מהם הביאה אליהם את הצרה. ולפיכך המחשבה הראשונה של הקריאה הבוקעת אל ה' היא: שוב ופנה אלינו, שים עיניך עלינו, עמוד לימיננו! והתשועה המיוחלת תהיה אחר כך רק תוצאה ישירה של תשובת ה' לעמו. והואיל וההלכה מורה שתקיעה קודמת לכל תרועה, הרי גם תרועה זו של קריאה לעזרה פותחת בתקיעה. והנה כבר ראינו שהתקיעה הפותחת את תרועת מסע המחנות קוראת לאומה לפנות למנהיגה ולתת דעתה למצוותו; וכן גם תקיעה זו איננה אלא קריאה לה' שישב וישא פניו אלינו; כל עצמה איננה אלא תפילת תחנונים: זכרנו! והתקיעה המסיימת את התרועה מבטאת את הבקשה: היה עמנו גם אחרי שהושעתנו, אל תשוב ותעזבנו, התהלך עמנו! עכ"ל.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז' ע"ב)

ואתחנן תשפ"ד 007

דכתיב (במדבר י') וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם וְהִרְעַתְּם וּגּוֹ' לתברא חיליה ותוקפיה. וזה בכל מלחמה ובכל צרה.

ובשורש זהו מלחמה כנגד מלאך המוות, כדברי הזוה"ק (ח"ב דף קצו ע"ב) וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וּגּוֹ' ודייקנא על הצר דא מלאך המות עכ"ל.

ואמר ר"ל (ב"ב טז.) הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות.

על־הצָר הַצָּר: מלחמת גוג ומגוג

אולם בספרי אמרו (שם פ"סקא עו) "על־הצָר הַצָּר", במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר. אתה אומר במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר, או אינו מדבר אלא בכל המלחמות שבתורה, ת"ל וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאִיְבֵיכֶם אמרת צא וראה איזו היא מלחמה שישראל נושעים ממנה ואין אחריה שעבוד אין אתה מוצא אלא מלחמת גוג ומגוג, וכן הוא אומר (זכריה יד, ג) וַיָּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם מהו והיה ה' לְמִלְחָמָה עַל־כַּל־הָאָרֶץ וּגְוֹד.

וכן כתב בעל הטורים (במדבר י, ח) וז"ל "תָּבֹאוּ מִלְחָמָה" בגימטריא מלחמות גוג.

חֲצֻצֹת: כלי מלחמה וכלי שמחה

והנה חצוצרות, מחד הם כלי מלחמה כמו שמצאנו במלחמת מדין, אולם מאידך הם כלי שירה, כמפורש בפסוק (דברי הימים א, יג, ח) וַדֹּוֹד וְכָל־יִשְׂרָאֵל מִשְׁחָקִים לְפָנֵי הָאֱלֹהִים בְּכָל־עֹז וּבְשִׁירִים וּבְכַנּוֹת וּבְנִבְלָיִם וּבְתַפִּים וּבְמִצְלִתִּים וּבְחֲצֻצֹת.^ג

וכן במקדש היו מריעין בחצוצרות על הנסכים כשהלויים אומרים בשירה, ומקרא מלא דבר הכתוב (במדבר י, ט) וּבָלוֹם שִׁמְחֵתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בְּחֲצֻצֹת עַל עֲלִיתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וּגְוֹ.^ד

^ג וכן כתב הצרור המור (פרשת אמור) וז"ל, דייקא שהוא מלאך המות הוא יצר הרע הצרור תמיד לאדם ואינו נשבר אלא בקול שופר. וזהו והרעותם בחצוצרות ונזכרתם, עכ"ל.

וע"ע באלשיך (במדבר י, ט) שדייק כן בלשון הפסוק וז"ל, הנה רבותינו ז"ל (ספרי בהעלותך לט) פירשו, הצר הצרור אתכם על כל מיני צרות, כמפורש גם בהרמב"ם ז"ל הלכות תעניות (פ"א ה"א). וראוי לדעת למה ייחס הדבר אל הצר ולא אל הצרה, ויוכללו כל מיני צרות וכו', וזה יאמר פה הצר, הוא המשחית הצרור אתכם, כד"א ותמוגנו ביד עונינו (ישעיה סד ו). כי תחלה תלחם עמו ותכניעהו. וע"ש.

וע"ע בפנים יפות (במדבר י, ט) שפירש וז"ל, והיינו דאמר הכא וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם פירוש שהמלחמה הוא עם כחות הקדושה שביד הצרור כדי שיצאו מן האויב ויחזרו למקומם, והיינו דקאמר וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאִיְבֵיכֶם ולא אמר וְנוֹשְׁעֵתֶם סתם, אלא שהתשועה היא לישראל שכחות הקדושה שהיו ביד האויב הם נושעים וחוזרים למקום הקדושה, עכ"ל.

^ד ועין במשך חכמה במדבר (במדבר י, ט) שמביא את לשון הספרי ומבאר אותו, וז"ל נראה דדריש מדכתיב "בחצוצרות" בפתח, הוי כאילו בהחצוצרות הידועים [רש"י סוף פרק קמא דתגיגה]. ומכאן על החצוצרות שעשה משה, והם נגנזו במותו, כמו שהובא ברש"י (פרשת וילך ל, כח). וכן במלחמת גוג או יתגלו ויתקעו בהן ישראל, ופשוט.

^ה ובלשון רש"י (נחמיה יב, מא) וז"ל, בְּחֲצֻצֹת - היו תוקעין מתוך שמחתן עכ"ל.

^ו ועין זוה"ק (ח"ג קנה ע"א) וציוני בהעלותך ד'ה עשה לך.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד ג'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

ואתחנן תשפ"ד 007

ועוד החצוצרות משמשים ככלי להקהל את העם, כמ"ש (במדבר י, ז) וּבְהִקְהֵל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעְנָה. מדת הדין צריכה שמחה כדי להשקיט האש הגדולה

כח האיסוף שבחצוצרת מעלה את אש המלחמה לאש של שמחה

וביאר הריקאנטי (פרשת פקודי) וז"ל, והמסעות בחצוצרות, כי זה מעורר דין עליון וזה מעורר דין השפל הוא הקשה לרוב עד מאוד שמעורר בקנאה, ולזה תוקעין בחצוצרות כי מדת הדין צריכה שמחה כדי להשקיט האש הגדולה עכ"ל.

והיינו חצוצרות מלשון חצי צורה. בקלקול זהו 'צרות הם זו לזו', מלחמה של חצי צורה בחצי ההפכי, צר - צר. ובתיקון נעשה אחדות לצורה אחת שלמה. וכאן גנוז השמחה שבחצוצרות.

וזהו כח החצוצרות במלחמה, שיש בהם כח לאסף ולאחד את העם^א. וכח זה מבטל את אש המחלוקת ומעלה אותו לאש של שמחה. כדברי הירושלמי (פאה פ"א ה"א) הידועים וז"ל, אמר רבי אבא בר כהנא וכו' דורו של אחאב עובדי ע"ז היו וע"י שלא היה להן דילטורין היו יורדים למלחמה ונוצחין.

^א ובאמת בכל הקהל יש בו שמחה.

^ב ע"ש המשך דבריו וז"ל, ועל פי התקיעות לנצח, ועל זה הסוד גנוז משה, כי הם ממדתו, ואם נשארים היו מחריבים את העולם, ואדם מושל ברוחו אשריהו, עכ"ל.

^ג כתב העבודת ישראל (פרשת בהעלותך) וז"ל הנה קבלנו מאדומו"ר הגאון מוהר"ב זלה"ה צירוף חצוצרות חצי צורות (עין במגיד דבריו ליעקב (אות כד)), דהיינו שהיו מרמזים על כנסת ישראל עם דודה שהם כחצי צורה כל אחד לבדו כביכול כבודו לפי רצונו הנורא יתברך כל אהבתו והתדבקותו בתאומתו כנסת ישראל, והיא גם כן משתוקקת ומתדבקת בנפש רוח ונשמה לבוראה יתברך עד שהכל נכלל באחדות, עכ"ל.

^ד עין באוהב ישראל (פרשת בהעלותך) שהסביר דברי המגיד שקאי על משה רבינו, ע"ש.

^ה ע"ע בחיים וחסד (בהעלותך אות קיז)

^ו לפ"ז מתישבת קושית המגיד משנה (הלכות תעניות פרק א הלכה א) על הרמב"ם וז"ל

וראיתי לרבינו בספר המצות שלו שמנה תרועה זו ותקיעה שבשעת הקרבנות במצוה אחת ותמה אני למה שהרי שני פסוקים הם בכתוב. ונראה שדעתו ז"ל שהמצוה היא אחת כללית לתקוע בחצוצרות במקדש בעת הקרבנות ובעת הצרות בין במקדש בין בגבולין ואין ראוי למנותן בשתי מצות ועוד צ"ע. ולפי הנ"ל מבואר שהם דבר והיפוכו, וכל הפכים שורשם אחד, כנודע.

^ז וככה ניתן לבאר את התרגום יונתן על הפסוק (במדבר לא, ו) וז"ל וְשָׁדֵר יִתְהוֹן מֹשֶׁה אֶלְפָּא לְשִׁבְטָא לְחֵילָא יִתְהוֹן וְיַת פְּנִיחָא בְּרֵא אֶלְעָזָר בְּהִנָּא לְחֵילָא וְאוֹרֵיָא וְתַמְיָא דְקוֹדְשֵׁיָא לְמִשְׁיֵילָא בְּהוֹן וְחֻצוֹצְרוֹת יִבְבָּא בִּידֵיהּ לְמִ-כְּנֵשׁ וְלְמִשְׁרֵי וְלְמִיטְל מִשְׁרֵיָא דִּישְׂרָאֵל, עכ"ל. שלכאורה יש לשאול מה עניין לאסוף ולחנות ולהסיע מחנה של ישראל למלחמת מדין. אלא לפי מה שנבאר אתי שפיר, שדייקא מכח האסוף הגנוז בחצוצרות מנצחים במלחמה.

^ח עין ר' צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק פרשת מטות) וז"ל, ענין עסק החצוצרות שהוא לכנופיא ולאסוף וכו' וכן במלחמה העיקר שיהיו ישראל כאיש אחד בלב אחד ושיתוקנו גם הפושעי ישראל כשיהיו באגודה אחת כמו החלבנה שנותן ריח טוב כשהוא יחד עם עשרה סממני הקטורת ואז על ידי זה מתגברים על האומות העולם. וע"ש באריכות דבריו.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד ד'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז' ע"ב)

ואתחנן תשפ"ד 007

וכפי שהובא לעיל כח האחדות שגנוז בחצוצרות בעיקר נגלה במלחמת גוג ומגוג^ג.

שאחריתה - כלשון הנביא (זכריה יד, ט) -

"וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי־ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד", אחרית ותכלית המלחמה - גילוי אחדותו יתברך, והיא היא כח הנצחון.

^ג וכן דייק המלבי"ם מלשון הפסוק (במדבר י, ט) "וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֹכֵם" וז"ל שלשון תשועה במובנה המדויק הוא התשועה הגמורה שזה ההבדל בין תשועה והצלה, וכמ"ש התיצבו וראו את ישועת ה' וכו' כי אשר ראיתם את מצרים וכו', וזה יהיה במלחמת גוג ומגוג שאין שעבוד אחריה, ור"ל שגם במלחמה זו תריעו בחצוצרות ונושעתם, עכ"ל. וע"ע במשך חכמה (הובא לעיל).

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

עקב תשפ"ד 008

מִלְחַמַּת סִיחֹן וּמוֹאָב

כתיב בספר במדבר (פרק כא) על מלחמת ישראל בסיחון -

(פסוק כג) וְלֹא־נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֵבֶר בְּגִבְלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל הַמְדַבְּרָה וַיָּבֵא יְהִצֵּה וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל:

צורת המלחמה כנגד סיחון - בשורש המאוחד

ופירש רש"י (שם) ע"פ המדרש רבה (יט, כט), וז"ל

וַיֵּצֵא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל - אילו היתה חשבון מלאה יתושין, אין כל בריה יכולה לכבשה, ואם היה סיחון בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו, וכל שכן אלו שהיה בחשבון. אמר הקדוש ברוך הוא מה אני מטריח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר, נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד, ושם נפלו. ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין שם איש, אלא נשים וטף, עכ"ל.

נמצאנו למדים שצורת המלחמה כנגד סיחון, לא הייתה רק באנשים - פרטים. אלא מלחמה בשורש, והשורש מאוחד.

וכן מצאנו בדברי הפסיקתא זוטרותא (לקח טוב) (שם, כד)

וַיִּפְּחוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב. הכו כל חיל סיחון כאיש אחד שנאמר וַיִּפְּחוּ, עכ"ל.

ויתר על כן מצאנו בדברי רבותינו, שעצם המלחמה עצמה הייתה בשורש - בשר של סיחון, וז"ל הילקוט שמעוני (פ' חקת רמז תשסד) א"ל הקדוש ברוך הוא (דברים ב, כד) רָאָה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת־סִיחֹן, עד עכשיו לא עשו מלחמה ואמר ליה נתתי בידך, אלא נטל הקדוש ברוך הוא לשרי סיחון ועוג וכפתן והשליכן לפני משה אמר ליה כל זמן שהיו אלו קיימין והיו עמהם היו נוצחין, עכשיו הרי הן מסורין בידך עמוד ועבור שנאמר (שם) קוּמוּ סִעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אַרְנֹן, עכ"ל.

עיר חשבון משל מואב הייתה

ועל עיר חשבון שישראל כבשו מיד סיחון נאמר -

(במדבר כא, כו) כִּי חֲשַׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מִלֶּךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אֲרָצוֹ מִיַּד עַד־אֲרֹנָן:

ופירש רש"י (שם) וז"ל,

וְהוּא נִלְחָם - למה הוצרך להכתב, לפי שנאמר (דברים ב, ט) אֶל־תִּצְרֹר אֶת־מוֹאָב, וחשבון

* וע"ע ברבי אליהו מזרחי (שם)

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה – אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

עקב תשפ"ד 008

משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל^ב, עכ"ל.

המלחמה עם סיחון נחלק לשני חלקים – א. סיחון ב. ממון שהיה שייך למואב

והבן שבמלחמה עם סיחון היו ב' חלקים. א. מלחמה עם סיחון. ב. מלחמה על ממון שהיה שייך למואב.

והנה תיבת מואב מורכבת מ; מ – אב, והינו אב – השורש, אחדות. ולכן מכח ממון מואב (עיר חשבון) שהיה ברשות סיחון, נתקבצו כולם למקום אחד, היינו נתחברו לשורש שהוא אחד, וכן המלחמה עצמה הייתה בשורש, בשר שלהם. וזהו מלחמה מכח מואב, מלחמה באב – בשורש.

אולם מכח סיחון המלחמה היא בבחינת 'אמא' (נשים) כמ"ש (ב"ב עח:): עיר סיחון – שמהלך אחר שיחה נאה, בבחינת אמירה רכה לנשים^א, וכמ"ש (קידושין מט:): 'קבין של שיחה ירדו לעולם ט' נטלו נשים ואחד כל העולם כולו.

ובלשון אחרת והיינו הך, המלחמה בסיחון הוא היפך מלחמה במואב. המלחמה במואב הוא מלחמה בשורש, ולהיפך מלחמה בסיחון, הוא במלחמה בענפים שנגררים. ומשום כך נחלקה המלחמה לשנים, תחלה הכו את כל הגברים הלוחמים, בחינת אב, ואח"כ הכה כל הנשים והטף, בחינת אמא^א, והבן.

תכסיסי מלחמה של ישראל כנגד מואב וסיחון

וכן בישראל הנלחמים, מחד עבודתם להדבק בשורש, בהקב"ה, וזהו כנגד מואב. ומאידך כנגד סיחון עבודתם להגרר אחרי ית"ש, בבחינת 'משכני אחריך נרוצה'.

וכן כנגד מואב העבודה היא בטחון – דבקות בשורש. וכנגד סיחון – מלשון שיחה – הע' בודה היא תפילה^ה.

^ב ומקורו מדברי הגמרא (חולין ס:): וז"ל כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא והוא נלחם במלך מואב וגו' מאי נפקא מינה? דאמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל, אל תצר את מואב, אמר הקדוש ברוך הוא: ליתי סיחון – ליפוק ממואב, וליתו ישראל – וליפקו מסיחון; והיינו דאמר רב פפא: עמון ומואב טיהרו בסיחון, עכ"ל.

^ג ועין ברבינו בחיי (במדבר כא, כד) וז"ל "לסיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון", ודרשו בו: למה נקרא שמו סיחון שהכל מסיחין בגבורתו.

^ד בחינת מהלך אחר שיחה נאה, נשים וטף. (עין ב"ב עח:)

^ה וכן מרומז במפלתם לפני בני^א, כמו שדייק התפארת שלמה (פרשת בלק) וז"ל "וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי ויגר מואב וגו' יל"ד למה לא נאמר לסיחון מלך האמורי או מלך חשבון למה קיצר ואמר לאמורי. גם מה ראה הוא יותר מזולתו ולמה תלה הכתוב בו וכו' וז"ש וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי, שעשו הכנות וכוונות התפלה וטהרת הלב. לאמורי. פי' לאמור דברי תפלה ובקשה להשי"ת.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

ראה תשנ"ד 009

מִלְחָמַת עוֹג – גוֹג

כתיב בספר במדבר (כא, לג)

וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דָרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן לְקִרְאָתָם הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרְעִי:

וכן בספר דברים (ג, א - ב)

וַנִּפֶן וַנַּעַל דָּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרְעִי:

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי אֶל-תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיַדְךָ נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-אֲרָצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:

אֶל-תִּירָא אֹתוֹ: כמה טעמים ממה משה רבינו נתיירא

מצאנו כמה טעמים בדברי רבותינו ממה נתיירא משה רבינו;

רש"י פירש (במדבר כא, לד) ע"פ דברי הגמרא (נדה סא.) וז"ל אֶל-תִּירָא אֹתוֹ – שהיה משה ירא להלחם, שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר (בראשית יד, יג) וַיָּבֵא הַפְּלִיט, הוא עוג, שפלט מן הרפאים שהכו כדרלעומר וחביריו בעשתרות קרנים, שנאמר (דברים ג, יא) כִּי רָק-עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאֵר מִיֵּתֵר הָרְפָאִים, עכ"ל.^א

ובמדרש (במדב"ר יט לב) מצאנו טעם אחר, וז"ל ולמה נתיירא אמר שמא מעלו ישראל במלחמת סיחון או נתלכלכו בעבירה אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא כולן השלימו בצדק, עכ"ל.

ועוד יש לפרש כפשוטו, שנתירא משה רבינו מחמת רוב גבורתו של עוג.^ב וכן משתמע מדברי הילקוט שמעוני (תהלים רמז תתפג) וז"ל, אמר רבי יוחנן אורך רגליו היו שמונה עשרה אמה, עוג היה תולש הר

^א עין בגמרא (נדה סא.) וז"ל ויאמר ה' אל משה אל תירא. מכדי, סיחון ועוג אחי הוו, דאמר מר: סיחון ועוג בני אחיה בר שמחזאי הוו. מאי שנא מעוג – דקמסתפי, ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי? א"ר יוחנן אר"ש בן יוחי: מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו, אמר: שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו, שנאמר ויבא הפליט ויגד לאב"רם העברי, ואמר רבי יוחנן: זה עוג 'שפלט' מדור המבול. אומנם עין במדרש רבה (במדבר יט, לב) וז"ל כי רק עוג מלך הבשן 'נשאר' מיתר הרפאים והוא נשאר מן הגבורים שהרגו אמרפל וחביריו, עכ"ל. (ורש"י אויל כפשיטה דקרא (דברים ג, יא) כִּי רָק-עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאֵר מִיֵּתֵר הָרְפָאִים. וצ"ל שס"ל לרש"י שלשון 'נשאר' ו'פלט' זה היינו הך.)

^ב במדרש תהלים (מומור קלו) מבואר שכך היה שמו וז"ל אמר ר' שמעון בן לקיש משום בר קפרא פליט היה שמו, שנאמר ויבא הפליט (בראשית יד, יג), עכ"ל.

^ג כתב הרמב"ן (שם) וז"ל, לשון רש"י מדברי רבותינו (במדב"ר יט לב). נתעוררו גם בזה, מדעתם שלא יירא משה רבינו מזרוע בשר, כי עמו ה' אלהינו וכל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו, והוא המזהיר את ישראל אל תיראו ואל תערצו מפניהם (דברים לא ו), והוא המאשים אותם ביראתם כענין שנאמר במרגלים (שם א כט ל) ואומר אליכם לא תערצו ולא תיראו ממה ה' אלהיכם הוא ילחם לכם, אבל נתיירא משה מפני הזכות שידע לו, עכ"ל. וכן דייק המרומי שדה (נדה סא.) מלשון הפסוק, וז"ל; ממה שאמר הקדוש ברוך הוא אל תירא אותה, והכי מיבעי לומר אל תירא ממנו, אלא ודאי לא ירא משה מעוג וגבורתו, אלא שהיה ירא מזכותו של איזה צדיק שהיה אתו והיינו אברהם אבינו, עכ"ל. (וע"ע ברבינו בחיי (במדבר כא, לד) ובסיום דבריו כתב וז"ל נמצאת למד שלא היתה יראתו של משה רבינו ע"ה על כחו וגבורתו ועל גובה קומתו רק מזכותו, שהרי רצונו של הקדוש ברוך הוא אינו דבק באדם לפי הגבורה והכח כי אם לפי הזכות, שכן אמר הכתוב: (תהלים קמו, י - יא) "לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירצה, רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו", עכ"ל. (ודברי פי חכם חן)

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

ראה תשע"ד 009

וזורקו על ישראל, א"ל אל תירא משה, עכ"ל. וכן בהמשך דברי המדרש רבה (שהובא לעיל) וז"ל אל תירא אותו שלא עמד גבור בעולם קשה הימנו, עכ"ל.¹

זכותו של אברהם - שבישר שנשבה לוט

והנה 'זכותו של אברהם' מבואר בגמרא (נדה סא.), היה שבא לומר לאברהם שנשבה לוט בן אחיו, ועי"ז ניצול לוט לבסוף ע"י אברהם. אומנם כוונת עוג הייתה לרעה, שבדעתו היה שיצא אברהם להילחם וייהרג.

וכן מובא להדיה בדברי המדרש (אגדה) וז"ל ולמה נקרא שמו עוג על שם עוגות מצות, שאותו עת שנשבה לוט, פסח היה, ובא עוג והגיד לאברהם, שנאמר (בראשית יד, יג) ויבא הפליט לאברהם העברי, והוא לא עשה אלא לרעה, כך אמר בלבו, אברהם עשה עם לוט אחיות והוא אהבו, וכשישמע שנשבה לוט מיד יצא להלחם עמהם ויהרג ואני אקח את שרה אשתו, עכ"ל. והרי אע"פ שכוונתו הייתה לרעה עדיין חשש משה לזכותו.² וכן האריך ימים מחמת זכות זו, כמ"ש במדרש רבה (שם) וז"ל כשבא משה לעשות מלחמה נתיירא הימנו אמר אני בן ק"ך שנה וזה יותר מחמש מאות אלולי שהיה לו זכות לא חיה כל השנים האלו, עכ"ל.³

¹ ומצאנו עוד טעמים בחז"ל, כגון באלשיך (שם) שכתב וז"ל, אמרו רבותינו ז"ל (והר ח"ג דף קפד) כי עוג שימש את אברהם, ונימול על ידו. ועל כן היה ירא משה, פן יעמוד לו זכות אות ברית. על כן אמר לו הוא יתברך אל תירא אותו. והוא, כי המה ראו אומרו אתו, זה פעמים. על כן דרשו על אות ברית, שאותיות אתו, כאותיות אות. והוא אות של ברית קדש, עכ"ל. (ועי' בפרקי דרבי אליעזר (פרק טז) וז"ל זקן ביתו של אברהם היה עבדו אליעזר וכו' והוא עוג מלך הפשן, עכ"ל. ואכמ"ל.)

² ברמב"ן (במדבר כא, לד) וז"ל עוג אסף כל חילו אדרעי, והיא עיר בקצה גבולו והיו ישראל יכולים לנטות מעליו כאשר נטו מעל עשו, והשם אמר לו אל תירא אותו ולך אצלו והתגר בו מלחמה כי בידך נתתי אותו, עכ"ל. וקצת משמע מפ"י רושו, שתכלית מלחמה זו 'אל תירא אותו', באה לקניין היראה הטובה, וביטול היראה הנפולה.

³ המלבי"ם (דברים ג, ב) פירש וז"ל בעוג לא בא תחלה שום דבור שילחמו אתו והוא בא לקראתם למלחמה פתאום, לכן א"ל ה' אל תירא אותו, עכ"ל.

⁴ ועוד עתיד משיח לצאת ממנו. (כמ"ש לעיל המבט הפנימי 001)

⁵ עין בשפתי חכמים (במדבר כא, לד אות פ) וז"ל ויש לומר מכל מקום כיון שזכות הצלה באה על ידו שניצל לוט היה משה ירא שמא תעמוד לו אותו זכות, אף על פי שנתכוין לרעה. כדאמרינן בזכות הקרבנות שהקריב בלק, זכה ויצאה ממנו רות, אף על פי שנתכוין לרעה, הואיל והקריבם לכבוד הקדוש ברוך הוא, עכ"ל.

⁶ אולם עין בצל"ח (נדה סא.) וז"ל דמשה היה מתירא אמר שמא תעמוד לו זכות אברהם, דהוא סבר דעוג עשה זה לשם שמים ומתירא ממנו, והשיב לו הקדוש ברוך הוא אל תירא דהא בידך וכו', כלומר אתה סבור שעוג עשה זה לשם שמים, זה אינו, אלא כך אמר בלבו שאברהם יהרג במלחמה וישא הוא שרה, ולכך אני נותן אותו בידך מדה כנגד מדה, דהוא רצה להרוג את אברהם ויהרגנו בנו של אברהם. ממילא מתשובתו שהשיב לו הקדוש ברוך הוא לצדיק אתה יודע שעוד לרעה נתכוין, עכ"ל.

⁷ וברבינו בחיי (במדבר כא, לד) הובא דעה שהיו שני 'עוג', וז"ל ויש שפירש שעוג זה אינו אותו של אברהם עצמו אבל היה ממשפחתו ומזרעו, ומשה נתיירא ממנו שלא תעמוד לו זכות אבי אביו שהיה בזמן אברהם וכו' אבל אנו אין לנו אלא מה שקבלו חז"ל בעוג זה שהוא ממש אותו עוג של אברהם, עכ"ל.

⁸ עין בתרגום יונתן (במדבר כא, לד) שאריכות הימים של עוג לא הייתה בגלל 'זכותו' אלא בגלל שהיה מחרף ומגדף את אברהם ושרה שאין להם ילדים, ולכן השאיר אותו הקדוש ברוך הוא הרבה דורות בעולם, כדי שיצטער כשיראה את זרעו של אברהם ושרה ע"ה. וז"ל התרגום, וְהָיָה כִּי יִבְרַח עֹג מִפְּנֵי אֲרָתִית מִן קְדְמוֹי עֲנִי וְאָמַר דִּין הוּא עוֹג רְשִׁיעָא דְהוּא מְחִסֵּד יֵת אַבְרָהָם וְשָׂרָה אֲבָהֶתָן מִימֵר אֲתוֹן מְדַמְנִין לְאַלְגִּין שְׁתוּלִין עַל פְּרָטוֹנְגִין דְמִיָּין בְּרַם פִּירִין לִית הֵינּוּן עֲבָדִין בְּגִין פִּן אֲמַתִּין לִיה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַחְוִיא לְדְרִיא וְיַחְמִי מִן בְּגִיהוֹן אֹכְלוֹסִין סְגִיאִין לְאַתְמָסְרָא בִּידֵיהוֹן, עכ"ל.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ג'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

ראה תשפ"ד 009

זכותו של אברהם - דבק בו הארת המצות (עוגות)

ובעומק יותר, כח זכותו הוא, שבא לאברהם אבינו בפסח דייקא. ומשום כן נקרא שמו עוג - לשון עוגות מצות! כלומר שדבק בו הארת עוגות מצות, וזהו שורש כח זכותו.

ובדקות יותר, כתיב (בראשית יד, יג) "ויבא הפליט". ואמרו (מדרש רבה שם) נתן הקב"ה שכר "רגליו" וחייה כל אותן שנים, והינו שכר "רגליו", תרתי משמע, חד, שהלך ברגל לאברהם - ברגליו של גופו, ועוד ניתן לפרש 'רגליו' - בזמן הרגל, פסח. ומכח כך זכותו.

וזהו עומק מ"ש במדרש תנחומא (פרשת חקת) וז"ל, ויפנו ויעל (במדבר כא, לג), יש אומרים מלחמת סיחון באלול, ועשו את הרגל בתשרי, ואחר הרגל מלחמת עוג, [כמד"א] ופנית בבקר (דברים טז ז), וכתיב ויפנו ויעלו, גזירה שוה, מה להלן אחר הרגל, אף כאן ויפנו ויעלו אחר הרגל, עכ"ל. והיינו שעוג בא ברגל; לאברהם, וסמוך לו להילחם עם ישראל, ומשם כח חיותו.

הגיבור בתולדות ימות עלום - גוג ומגוג

ובמלחמות ימות עלום, הגיבור ביותר הוא עוג. אולם באחרית הימים ימצא גיבור רב ממנו, והוא מלחמת גוג ומגוג^א. (והבן שגוג - עוג קרובים זה לזה)

וכתב המלבי"ם (יחזקאל מה, יח) וז"ל, בחג המצות תהיה התחלת הגאולה ובסוכות יהיה הסוף, כי אז תהיה מלחמת גוג ומגוג עכ"ל^ב. (שנה זו - תשפ"ד)

וכן מובא בטור (או"ח הלכות פסח סימן תצ) וז"ל אמר רב האי שמעתי מפי חכמים כי תחיית המתים עתידה להיות בניסן ונצחת גוג ומגוג בתשרי ומש"ה בניסן מפטירין העצמות היבשות ובתשרי ביום בא גוג, עכ"ל.

והבן שהשורש לכך הוא בעוג (שהרי עוג - גוג, שורשים קרובים) שבא בהתחלה לאברהם בפסח, ואח"כ להילחם עם ישראל בא בתשרי.

^א כדברי התוספות בנדה (סא.) וז"ל, שעוג מצאו לאברהם אבינו שהיה עומד בגרנות לתקן עוגות לפסח ועל שם זה נקרא עוג, עכ"ל. והערוך לנר (שם) כתב להסביר טעם הדבר, וז"ל צריך טעם למה ע"פ מקרה בעלמא זו נקרא שמו, ולענ"ד י"ל שע"ז נתפרסם רשעתו, דהכי איתא (במדרש רבה פ' דברים) ויבא הפליט אר"ל משום בר קפרא פליט הי' שמו ולמה נקרא שמו עוג שבא ומצא את אברהם עסוק במצות בעגות הפסח ולא בא לשם שמים אלא לשם גוי' של שרה, אמר בלבו הרני מבשר אותו והגדוד הורגו ונוטל אני את שרה אשתו עכ"ל. הרי שהמדרש הוצרך להשמיענו שלא בא לשם שמים לזכות את אברהם במצות פדיון שבויים, וידענו זה ע"י שמצא אברהם עוסק במצוה לעשות עוגות לפסח והרי זה נקרא עוסק במצוה דושמרתם את המצות ואפילו מאן דדרי חיטי לפסחא אמרינן בחולין (ו א) דנקרא עוסק במצוה א"כ אם כוונתו לש"ש לא הי' צריך להגיד לאברהם עד אחר כלות מצותו דעוסק במצוה פטור מן המצוה, אבל בלבו הי' טמון נכלתו שיהרג אברהם, ונתיירא אם ישהה לא ישיג עוד הגדוד ולא יהרג. ולכן בשם עוג גלה הקדוש ברוך הוא רשעתו אשר הי' טמון בלבו ואשר לא נודע רק ליודע מחשבות, עכ"ל.

^ב ועין בתרגום המיוחס ליונתן, על הפסוק (בראשית יד, יג) ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי וגו' וז"ל

אֵתָא עוּג דְאִישְׁתִּיב מִן גּוּבְרִיא דְמִיתוּ בְטוּבְעֵנָא וּרְכַב עִלּוּי תִּיבּוּתָא וְהוּהּ גִּנְנָא עַל רִישָׁיהּ וכו'. שמשמע מדבריו שגם כוחו של עוג נעוץ בגוג (לשון גג) ולכן דייקא ככה נפלט וניצל מי מי המבול.

^ט וכתב עוד המלבי"ם (יחזקאל לח, ב) וז"ל והם (גוג) יתעוררו באחרית הימים אחר שיתיישבו ישראל בארץ ישראל וישבו בשלוה, לבא עליהם, וזה יהי ע"י התעוררות מעם ה', עכ"ל.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

שופטים תשפ"ד 010

בלעם - מלחמה בפה

כתיב בפרשת בלק (במדבר כד, יא)

(יא) הנה העם היצא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קבה-לי אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו: וביארו חכמינו במדרש (במדבר רבה פ' בלק) את עומק כוונתו של בלעם, וז"ל "הנה העם היצא ממצרים ויכס את עין הארץ. עתה לכה קבה-לי אתו", להודיע ששונא יותר מבלק, שבלק לא אמר קבה אלא ארה וזה קבה בפירוש, הוא אמר ואגרשנו מן הארץ, והוא (בלעם) אומר וגרשתיו - מן העוה"ז ומן העוה"ב, עכ"ל.

מלחמה רוחנית - כח הפה

ונתבונן להבין מה הוא שורש המלחמה בין בלעם וישראל.

הובא ברש"י (במדבר כב, ד) ומקורו מן המדרש, וז"ל ומה ראה מואב ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. אמרו להם אין כחו אלא בפיו. אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו, עכ"ל.

והרי מבואר להדיה בחז"ל שכוח בלעם - בפיו, ומשום כך שכרו בלק להילחם עם ישראל שבראשם עומד משה. שכוח משה בפיו - 'דבר לדור'.

נמצאנו למדים, שמלחמה זו, אינה מלחמה כדין כל המלחמות, אלא בכח הפה - בשורש הרוחני.

^א פרשת בלק, (כב,ו) ועתה לכה-נא ארה-לי את העם הזה כי עצום הוא ממני אולי אוכל נכה-בו ואגרשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר-תברך מברך ואשר תאד יאד:

^ב במדבר רבה (פרשת בלק). והמשך דברי המדרש, עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור, מה שור כחו בפיו אף אלו כחן בפיהן מה שור כל מה שמלחך אין בו סימן ברכה אף אלו כל אומה שנוגעים אין בהם סימן ברכה מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפלתן, עיי"ש.

^ג ועין בגור אריה (פרשת חקת), וז"ל במדרש (תנחומא בשלה, ט), למה נמשלו ישראל לתולעת, מה תולעת אין כחו אלא בפיו, כך כח יעקב אינו אלא בפיהם, שנאמר (בראשית כו, כב) "הקול קול יעקב והידים ידי עשו". וביאור ענין זה, כי התולעת לקטנותו אינו פועל בגופו, שהוא גשמי, כי אין כחו בו. ומפני שאין גופו גדול - כחו בפיו, ושם יוצא הקול והרוח הבלתי גשמי. כך ישראל אין כוחם כח גופני, שהרי לא נתן להם השם יתברך כח זה, רק כוחם בלתי גשמי, הוא הקול והרוח שהוא בלתי גשמי, וזה כח ישראל. ולפיכך אמר הכתוב "הקול קול יעקב והידים ידי עשו", ביאור זה כי יעקב סגולתו הקול, והוא הרוח והוא הבלתי גשמי, וזהו כחו, כי זה כח יעקב, שהם דבקים בו יתברך שאינו גוף, עכ"ל.

וכח הפה במלחמה, הן כח פה דתורה, כמ"ש במלחמת יהושע (יהושע ה, יג - יד) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה-איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וכי ויאמר לא כי אני שר-צבאה' עתה באתי וגו' ונתבאר בגמ' (מגילה ג.) שבא שר צבא ה' על שביטלו תורה. (וע"ש תוספות ד"ה עתה באתי - פי' ריב"ן על תלמוד תורה באתי דכתיב ביה ועתה כתבו לכם [את] השירה הזאת (דברים לא) [וע"ש במבט הפנימי 004]. והן כח הפה בתפלה, לצעוק בשעת מלחמה [וע"ש במבט הפנימי 003].

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

שופטים תשפ"ד 010

שני חלקים ב'פה'

והנה הפה מתחלק לשני פעולות; א. דיבור ב. אכילה

ובמשה רבינו נמצא שני עניינים הללו; הראשון, 'דבר אחד לדור'. והשני, שבזכותו ירד המן הנאכל בפה.^ד

ולעומת משה רבינו שיש בו ב' דברים הללו, כחו בפיו, וכן מכחו יורד המן, עומד בלעם. כדברי התפארת יהונתן (במדבר, כד, ה) וז"ל, פתורה - הוא שולחני, דכמו שמשה הוריד המן ע"י קדושה, כך בלעם בטומאתו הוריד לחם מן השמים ע"י שבעה כוכבי לכת, וזהו (ישעיהו פרק סה) הַעֲרֹכִים לְגַדְּ שִׁלְתָן, וזהו נמי והמן כורע גד הוא, עכ"ל.^ה

ובלשון פנימית יותר, כנגד המן ש'נבלע' באיברים, עומד בלעם מלשון בליעה דקלוקל - 'בלע עם'.^ו

בלעם האכיל את ישראל בלחם טמא

ולא רק שהוריד לחם טמא מן השמים, אלא גם כן הכשיל את ישראל במאכל טמא. וכמו שמבאר החתם סופר (בראשית מה, כג) וז"ל וטומאת בלעם שרבע אתונו, והכשיל בבנות נכרים וטומאתו בפת גוי. "וַיִּלְךָ שְׂפִי" (במדבר כג, ג), ר"ת שמן - פת - יין, שגזרו משום בנותיהן, וכו' ע"כ שלח יעקב לתקן זה, עשר אתונות כנגד אתנן של בלעם (שמעשה אישות נקרא 'אכילה'ט), נושאות בר לחם ומזון, ר"ת בלם חסר עין עיי"ש. והעין היא עין רעה של בלעם שהיה סתום העין. ואמרו (וזה"ק ח"ג, ר"ו ע"ב) אֶל־תִּלְחֶם

^ד ע"פ הגמ' סנהדרין (ח). כתיב כי אתה תבוא, וכתיב כי אתה תביא, אמר רבי יוחנן: אמר לו משה ליהושע: אתה והזקנים שבדור עמהם. אמר לו הקדוש ברוך הוא: טול מקל, והך על קדקדם, - דבר אחד לדור ואין שני דברין לדור.

^ה במדבר רבה (פרשת במדבר פרשה א סימן ב) וז"ל המן בזכות משה, תדע לך שהוא בזכות משה כיון שנסתלק משה (יהושע ה) וישבת המן ממחרת, עכ"ל.

^ו מדרש תנחומא (פרשת בלק) וז"ל וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה (שם שם / במדבר כ"ב / ה). שם עירו, ויש אומרים שם שולחני היה שהיו מלכי אומות העולם נמלכים בו, כשולחני שהכל מריצים לו, עכ"ל.

^ז ועין וזה"ק (ח"ג דף קצב). וז"ל פתורה שמא דאתרא הוה כמה דאת אמר (דברים כג) מפתור ארם נהרים לקללך, אמאי אקרי הכי בגין דכתיב (ישעיהו סה) העורכים לגד שלחן, ופתורא הוה מסדר תמן כל יומא דהכי הוא תקונא דסטריין בישין מסדרין קמייהו פתורא במיכלא ובמשתייא ועבדין חרשין ומקטריין לקמי פתורא ומתכנשין תמן כל רוחין מסאבין ואודעין לון מה דאינון בעאן וכל חרשין וקוסמין דעלמא על ההוא פתורא הוה, ובגין כך אקרי שמא דאתרא ההוא פתורא, דהכי קורין בארם נהרים לשלחן פתורא, עכ"ל. וע"ז בשפת אמת (פרשת בלק שנה תרסא) וז"ל ועיקר ברכתן של בני' בעוה"ב והוא בחי' שבת דאיתא כנס"י יהי' בן זוגך שהם כלים לקבל שורש הברכות. וזה בחי' מרע"ה שהוריד התורה ולחם מן השמים שכן המן הי' בבחי' זו. אבל בבלעם כתיב פתורה אשר על הנהר הוא לחם הגשמי כמו עורכין לגד שולחן שהוא הבא דרך המזלות. וכתיב על הנהר כמו עומד על היאור הרשעים מתקיימים על אלהיהם. כמ"ש במד' שם. וכתיב מדרכיו ישבע סוג לב. ומעליו איש טוב זה בחי' לחם מן השמים למעלה מן המזל כמ"ש אין מזל לישראל, עכ"ל.

^ח ע"פ הגמ' סנהדרין (קה). וז"ל בלעם - בלא עם, דבר אחר: בלעם - שבלה עם, עיי"ש.

^ט כלשון יוסף הצדיק לאשת פוטיפר (בראשית לט, ז) כִּי אִם־תִּלְחֶם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וכו'. וע"ש ברש"י.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד ג'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

שופטים תשפ"ד 010

אֶת־לֶחֶם רַע עָיִן (משלי כג, ו) דא בלעם, דבריך להו לישראל.¹

ובעומק יותר, מבואר במקורות רבים², וביניהם לשון נעים זמירות ישראל (תהלים נו, ב) "חַנְּנֵי אֱלֹהִים כִּי־שָׂאֲפְנֵי אֲנֹשׁ כָּל־הַיּוֹם לֶחֶם יִלְחָצְנֵי", שתיבת לחם ומלחמה מאותו שורש³. ולפ"ז מתבאר שבלעם בא ללחום עם ישראל גופא מכח לחם דקלקול.⁴ ולכן הכשיל (נלחם) את בני" במעשה דאישות (אכילה - לחם) עם בנות נכרים, כנ"ל.

מלחמת אחרית הימים מכח עצת בלעם

נאמר בנבואת בלעם על אחרית הימים (במדבר כד, יד) "וְעֵתָהּ הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכַה אֵי־עֲצָךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְךָ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים":

וביאר בספר עטרת ישועה (ויחי אות יח) וז"ל, ונדוע דברית הלשון הוא פגם הברית, ע"כ מציינו בעצה של בלעם לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, כי "באחרית הימים" עולה לשון מכריע, היינו לקלקל ברית הלשון, ועי"ז גם ברית המעור, וזאת היתה עצת בלעם עכ"ל.

ותן את לבך להבין מהנעשה כעת במלחמה של אחרית הימים בעיניים אלו; לשה"ר (פה דקלקול) - שנעשה ריבוי של דיבור שלא היה מאז ומעולם! פגם המעור (אכילה דקלקול) - כפי שלא היה מתולדות עולם! ריבוי מאכלים (לחם דקלקול) - כפי שלא היה מימי קדם! וכל זה, מכח עצת בלעם הרשע!

והבן עוד שמשנה רבינו נקבר דייקא (דברים לד, ו) מול בית פְּעוֹר, כמבוא ברש"י (על אתר) לכפר על מעשה פעור. (משה לעומת בלעם, כנ"ל)

אולם השתא שנתגלה עצת בלעם ביתר שאת ויתר עוז, עבודת השעה להינצל מעצת אותו הרשע הוא לא להסתפק בגילוי תורתו של משה בלבד⁵ אלא גם כן להתחבר לעומק תורתו של משיח, שהיא היא שער הגנון.⁶

¹ ועין זוה"ק ח"ג קצה' ע"א, בתורה וכו' עד תא חזי.

² ועין בשפתי צדיק בלק, אות ד', וכנדוע לחם מלשון מלחמה, עידן קרבא. וע"ע ברש"י תהלים לה, א. וע"ע בתורת משה, לחת"ס לערב יוה"כ ד"ה זו יעלה.

³ פרש"י על אתר לחם - לשון מלחמה.

⁴ ועין מגלה עמוקות (בלק ד"ה והנה מזמור), שכתב שבלעם הוא בבחינת נבל כי ישבע לחם עיי"ש.

⁵ וכלשון חז"ל (גדרים לח.) וז"ל חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם נתנו למשה חסר אחת, שנאמר: ותחסרהו מעט מאלהים, עכ"ל.

⁶ ועין בהרחבה בבלבבי משכן אבנה ח"ט "תורת משה ותורת משיח". וכמו שהתבאר לעיל (מבט הפנימי 004).

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז' ע"ב)

כי תצא תשע"ד 011

שותפות במלחמה

מצאנו בפרשת מטות, דין ודברים בין משה רבינו ולבני גד וראובן קודם כנסתם לארץ ישראל, בעניין 'שותפות במלחמה'. וכך נאמר בפסוק (במדבר לב ו - ז) "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גַד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יְבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תָּשֻׁבוּ פֹּה: וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֹת אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם ה'":

האחיכם יבאו למלחמה - עליכם גם להילחם

וביאר האברבנאל (שם) וז"ל השיבם מרעה האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשובו פה ר"ל האם הוא דבר ראוי והגון שאחיכם יבואו למלחמה ואתם תשובו פה איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ותירשו אתם הארץ הנכבשת שהם כלם ירשו אותה, והמה ילכו לעשות מלחמה ולכבוש ארץ לירושתם.

ואם חשבתם שהיתה ארץ כנען רעה ואוכלת יושביה ולכן תרצו לברוח ממנה. או שפחדתם מהכנעניים וחוזק עריהם ולכך תיראו ממלחמותיהם. ולמה תניאון ר"ל תשברו את לב בני ישראל שבשמעם דבריכם יאמרו גם הם שאינם חפצי לעבור אל הארץ שנתנה ה' להם, והוא מתנה משובחת ביד הנותן אותה, ואין לירא מן העמים כי ה' ילחם לכם, עכ"ל.

וקרוב לכך פירש הרש"ר הירש (במדבר י, ט) וז"ל, מי ש"בא למלחמה", מקבל על עצמו את סכנות הקרב אחרי שנסתבך במלחמה. המלחמה באה בלא התגרות מצידו, ועל כרחו הוא נכנס לסכנה. משום כך שואל משה: "האחיכם יבאו למלחמה" - ובניגוד לכך: "ואתם תשובו פה!" כמובן גם אחיכם היו רוצים לבוא אל המנוחה ואל הנחלה. אך המלחמה היא הכרח, היא הגיעה אלינו, ואחיכם נאלצים להיכנס לתיגר - ואתם תשתמשו מן החובה?!, עכ"ל.

כלומר משה רבינו בא בטענה לבני גד וראובן, האם יתכן שאחיכם יצאו למלחמה, ולעומתם אתם תשובו במנוחה ושלווה?!

האחיכם יבאו למלחמה - שותפות ביגיעה ועול

אולם מצינו מהלך שונה להסביר את טענת משה רבינו לבני גד וראובן. כמו שמבוא באלשיך (שם) וז"ל כלומר, באמורכם כי באה נחלתכם אליכם הדין עמכם, רק מה שאמרתם אל תעבירנו הוא בלתי ראוי, כי האחיכם וכו'. ואף שאמרתם הארץ אשר הכה ה', שרמזתם כי ה' הוא הלוחם לכם. ולא תתייחסו לכפויי טובה, כי לא הם נלחמו בעדכם כי אם ה'. זה אינו כלום, כי ההתייחסות בפני האויבים והלוחמים לא דבר רק הוא, אף שהנצוח בודאי לה' הוא כבודע. כי לא לחנם שאל חזקיה מהקב"ה, ואמר, איני כאסא ששאל ואמר שהוא יצא למלחמה אך לא ילחם, אמנם אשב תוך ביתי ואתה תעשה מלחמה* (פתיחתא דאיכא רבתי ל). כי הביאה למלחמה גם היא תתייחס לטורח וצער ואימה וטלטול. וזהו אומרו

* איכה רבה פתיחתות (אות ל) וז"ל, עמד חזקיהו ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה שנא' (מלכים ב' יט, לה) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור, עכ"ל.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז' ע"ב)

כי תצא תשפ"ד 011

האחיכם יבאו למלחמה לומר הן אמת כי לה' המלחמה אך לא יבצר מהיות מרוע מוסר. כי האחיכם יבאו למלחמה ויתייצבו שם נגד האויבים, ואתם תשבו פה ולא תראו המלחמה כלל, עכ"ל.²

ולפי פירושו עיקר טענת משה רבינו הייתה על בני גד וראובן, שהם לא משתתפים עם הציבור בעול וצער, ולא מסיבה שהם נצרכים להצלחת המלחמה, והבן.

והעולה מכל הנ"ל, כל הדין ודברים אם להשתתף במלחמה או לא, הוא אך ורק כאשר ברור 'כשמש בצוהריים' ללוחמים (בגוף) שהלוחם באמת הוא רק 'ה' איש מלחמה' והוא (הנלחם) עומד לפני ה' כמ"ש (יהושע ד, יג) כְּאַרְבָּעִים אֶלֶף חֲלוּצֵי הַצֶּבֶא עִבְרוּ לְפָנָי ה' לְמַלְחָמָה, ופירש (שם) המלבי"ם וז"ל לְפָנָי ה' לְמַלְחָמָה. כי גם זה היה מן התנאי (שהתנה בפ' מטות) שיעברו לפני ה', ר"ל לשמו, ולא כבוטחים על גבורתם, עכ"ל. והמלחמה נעשית כפי שהלוחם מצוה. אולם במלחמה שנעשית ע"י מי שאינו בר לבב להבין ולהשכיל את האמת, ועוד שהוא עושה מלחמה בהיפך גמור לרצון הלוחם האמיתי; בתערובת אנשים ונשים, ואיסורי כרת ועוד. אין מצוה כלל להשתתף בה, אלא איסור גמור.

ויתר על כן, כל השותף במלחמה נעשה שותף - לאיסור, ולכפירה - של כוחי ועוצם ידי.¹

² ועין באור החיים (במדבר לב, ו) וז"ל, מה שנתכוונו לטעון כנגד העתיד שאין טורה בדבר, כי ה' הוא עושה נפלאות גדולות לבדו, אמר להם (משה) האחיכם יבאו למלחמה פירוש אמת כי ה' הוא הנלחם להם, אבל על כל פנים צריכין לה' זמן במלחמה, והוא מה שדייק יבוא למלחמה ולא אמר האחיכם ילחמו לומר שעל הביאה בלבד הוא תמה, ויש בזה סתירה על טענת מלחמה שעברה וגם טענת מלחמה הבאה בארץ שעל כל פנים כל איש ישראל יש להם יגיעה בדבר, ולמה יבקשו הם יגיע כפם של ישראל, וגמר אומר ואתם תשבו פה, נתחכם לומר שהגם שהבטחת ה' היא מושגת שאמירת הגבוה כמסירת הדיוט ואין כאן יגיעה, הלא תשכיל ביאת ישראל למלחמה בערך ישיבתכם פה ותראו כי יש הרגש ליגיעת ביאת המלחמה, ואם כן למה תרצו ליטול דבר שהיא יגיעה של ישראל כיון שאין אתם יגיעים עמהם בביאתכם למלחמת הארץ, עכ"ל.

³ ועיין בהרחבה המבט הפנימי 002

⁴ והלא מילתא פשיטא היא!

⁵ ומקרא מלא דיבר הכתוב (דברים כג, טו) פִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְנַלְתֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלִתֵּת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֵרֶיךָ: וכן הזהיר את ישראל הרעיא מימנא על כך במפורש, כמובא במדרש (במדבר רבה ט, ט) וז"ל אמר להם משה לישראל, בשעה שאתם יוצאים למלחמה הזהירו שלא יהיה בכם עון ניאוף שאם יש עון זמה ביניכם הקדוש ברוך הוא הנלחם לכם הוא ישוב מאחריכם, ואתם נמסרים ביד שונאיכם הה"ד (דברים כג) פִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְנַלְתֵּךְ וגו', וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֵרֶיךָ, מהו פִּי ה' אֱלֹהֶיךָ, אמר להם משה לישראל הוּו יודעין שאין הקדוש ברוך הוא מייחד שמו בישראל שהוא נקרא אֱלֹהֶיךָ אלא בזמן וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ ואותה שעה הוא משרה שכינתו ביניכם והוא מציל אתכם מיד אויביכם ומוסר שונאיכם הה"ד מִתְנַלְתֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וגו'. וע"ע באבות דרבי נתן (פרק לה)

¹ וכפי שהורחב לעיל (המבט הפנימי 002) שבשורש כל המלחמות רק הקב"ה נלחם, והוא יתברך נלחם לגלות יחודו יתברך - אין עוד מלבדו.

² ולמאן השלמת העניין, מן הראוי להביא את השו"ת דלקמן;

שאלה: האם צריך שהיה הכרת הטוב גם לאלו שנמצאים במלחמה בפועל (בגוף), לכאן? איך שייך הכרת הטוב לאלו שמפילים אותנו למקומות הנמוכים האלו של יצרא דע"ז ויצרא דעריות כשמדרגת המלחמה הזו לא קשורה אלינו כלל? תשובה: שאלה נכונה מאד. ונסביר בקצרה ממש - בהסתכלות החיצונית האדם מסתכל הסתכלות של קצוות, כן - לא, חייב - פטור, מותר - אסור, אבל בהסתכלות הפנימית זהו תערובת, כלומר, אנחנו תופסים שכל דבר מורכב מחלקים, ואמנם בגדרי דין דבר שמעורב בו טוב ורע, יש אופן שעל אף שיש בו נקודות של טהרה, אבל לדינא הוא טמא, כיון שאולינן בתר רוב חלקיו לכן הוא מוגדר כטמא, אבל כשאנחנו מתייחסים לתפיסה הפנימית של הלב, - ברור שאנח

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ג'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

כי תצא תשע"ד 011

[להרחבת הנושא מומלץ לעיין בשיעור 'בלבכפדיה עבודת השם - בחור'. בו מוסבר בהרחבה, שבכל מלחמה - שיסודה מסר"ג מתגלה הג' עבירות החמורות שדינם ב'יהרג ואל יעבור'. ועל כל אחד בעידנא דמלחמה לבדוק את עצמו בעמקי נפשו איפוא וכיצד אותם עבירות מתגלות, ושם עליו ללחום את מלחמת ה' צבקות!]

נו מתעסקים כאן עם דבר שהוא בתפיסה של ערב-רב (הה והבן טוב טוב, כשמם כן הוא מהותם, שורש כוחם - 'לשתף) לערבב' אהב"י עמהם, היל"ת), ובתפיסת ערב-רב - הרוב הוא רע והמיעוט הוא טוב, אבל עדיין יש הכרת הטוב על המיעוט.

וכדוגמא בעלמא, אדם הלך עם שלושת בניו לנהר, ושלושתם טבעו, ובא מישוהו והציל את שלשתם, ולאחר מכן הרג שתיים מהם ואחד הוא השאיר, האם יש הכרת הטוב לאותו אדם? - בהגדרה החיצונית, אין לו שום הכרת הטוב אליו שהרי הוא הרג לו שתי ילדים, אבל ההגדרה הפנימית אומרת, אמנם יש פה תביעה עצומה על זה שהוא הרג לו שתי ילדים, אבל יש לו גם הכרת הטוב על הילד השלישי שהוא הציל לו.

זה המבט הנצרך בדרא בתראה, ואם לא נסתכל במבט הזה, הרי שלא נצליח להתעסק בדרא בתראה עם כלום, כי כל ההתעסקות בו היא עם ערב-רב, והרי שאנחנו מאבדים כל מבט נכון איך לקלוט את תפיסת המציאות, התפיסה שצ"ריכה שתהא היא שכל דבר כאן הוא מורכב, אין כאן דבר שכולו רע ואין כאן דבר שכולו טוב, - ואמנם בגדרי "ד"אמות של הלכה", בהלכה ההגדרה היא ש'אזלינן בתר רוב' אם בדין כפשוטו של "אחרי רבים להטות" או של דיני ביטול רוב או בשאר דיני רוב שישנם, ובהגדרה רחבה יותר, כל הפץ שמורכב מטוב ורע, אם הרוב שבו הוא רע, הרי שהוא אסור לדינא.

אבל כשבאים להתייחס במבט הפנימי של הנפש, אנחנו מגדירים שיש כאן חלקים טובים וחלקים רעים, ועל אף שהרוב המוחלט הוא רע - ערב רב - אבל יש בו גם נקודות טובות.

ודוגמא נוספת - הרי החובת הלבבות אומר שכל היסוד של כיבוד אב ואם הוא הכרת הטוב, ולפי"ז אדם שגדל בבית שאביו היכה אותו, השפיל אותו ועשה בו את כל המעשים שלא ייעשו, האם אדם כזה צריך שיהיה לו הכרת הטוב לאביו או לא? - התשובה היא, זה באמת מצב מורכב, מצד אחד בוודאי שיש לו טענות על מה שאביו עשה לו שלא כדין, אבל מצד שני בוודאי יש לו הכרת הטוב. - וזה מבט שצריך לקלוט - ואפשר לתת דוגמאות מכל דבר בבריאה כי הרי בהכל מונח תפיסה של ערב-רב.

וכמוכן, אין הכוונה שכשיש הכרת הטוב לאדם מהערב-רב, זה סיבה שהוא "דבק בו", כי בזה הרי הוא נדבק לערב-רב, אלא הכרת הטוב כמו שהוגדר רבות במקומות אחרים, עניינה היא להכיר את הדבר כמות שהוא, ומכאן כן הוא מכיר את חלקי הטוב שבו, זה הגדר של הכרת הטוב, - אלא שבאופן שלאחר ההכרה בטוב, זהו טוב שראוי להידבק בו, הוא נדבק בו בבחינת "האומר לדבק טוב", אבל אם זהו ערב-רב, הוא לא נדבק בו, ולכל היותר מדין ההכרת הטוב הוא נותן לו שפע בבחינת "שדי בתר כתפוהי" בבחינת אחוריים, ובאופן הזה הוא מחזיר לו טובה, אבל לא באופן של "אומר לדבק טוב" כי כאן זה לא טוב אלא 'ערב-רב' שהוא רע.

והרי שעל השאלה האם על החלקים של הטוב שנמצא בתוכו צריך הכרת הטוב, התשובה הברורה צריכה להיות - כן. ועל השאלה האם למעשה להתחבר איתם, כשהשאלה היא ביחס לכלל מציאות ההנהגה כרבים, התשובה הברורה היא - לא. וכשהשאלה היא ביחס לכל יחיד ויחיד, האם לעזור לכל יחיד ויחיד שעזר לו אפילו אם הוא עשה לו רע יותר ממה שהוא עשה לו טוב, התשובה היא כן.

צריך להבין שהדברים הללו כל כך עדינים וכל כך מורכבים שזה גורם לידי כך - או שבני אדם הולכים לקצה אחד ופורשים כלל מענין של הכרת הטוב, ובהכל הם 'נגד', או שרחמנא ליצלן אנשים הולכים לצד השני ומתחברים, אבל המבט האמיתי הוא שצריך הבנה מורכבת שזה בחינת 'מעשה מרכבה' שהאדם תופס כל דבר בכל מרכיביו שזה הבנה מאד מאד עדינה.

וכמו שאומרת הגמ' הידועה בבבא בתרא 'אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר', כך גם בכל הדברים האלה, מצד אחד צריך להבין את האמת, אלא שהבעיה שלרוב הבני אדם אין את ה'אזון מלין תבחין' לקלוט את המורכבות, וגם לאחר שהם יראו את הדברים הללו שנתבארו, הם עדיין יסיקו מהם מסקנא לצד אחד - או שהם יפלו לצד הזה או שהם יפלו לצד השני - העדינות של הדברים היא מופלגת מאד והיא באמת לא שייכת לרוב בני האדם שאין להם את העדינות לקלוט את המורכבות, לא בשכל וכמוכן לא בתפיסת הלב, וכמוכן גם לא איך להוציא את זה לפועל בהנהגה באופן מעשי, אבל זוהי האמת כמות שהיא.

(מתוך שיעור בלבכפדיה עבודת ה' - בחור)

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

כי תבוא תשפ"ד 012

ניצחון בדרך טבע ובדרך נס

נאמר בפסוק (תחילת פרשת כי תצא)

כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיַדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ:
ויש לעמוד על כמה דיוקים העולים מתוך דברי הפסוק;

- פתח בלשון יחיד 'כִּי־תֵצֵא', שמשמע שמדובר במלחמה שהיחיד נלחם בה.
- כתוב 'וּנְתַנּוּ' לשון יחיד, אחר שנכתב אֹיְבֶיךָ - לשון רבים.
- אומרו וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ ולא נאמר בלשון רבים וְשָׁבִיתָ אותם.

כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ - הוא היצה"ר

וביארו רבותינו (האלשיך שם) שעל אף שפשוטו של מקרא מדובר על מלחמה כפשוטו, בא הפסוק ומרמז לנו 'שלא דברה תורה אלא כנגד היצה"ר' - שעמו המלחמה השורשית והפנימית, אצל כל יחיד ויחיד לפום דרגה דיליה.

ונבאר בהרחבה, עניין המלחמה החיצונית (טבעית) והמלחמה הפנימית (בדרך נס - וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ).

הנה נודע מאוד, שיש מלחמה עם אויב חיצוני, כגון עמלק, ז' עמים וכן כל הצר אתכם. ויש מלחמה פנימית עם האויב הפנימי - הוא היצה"ר. וכלשון הידוע של החובות הלבבות (שער יחוד המ' עשה, פ"ה) וז"ל ובן אדם, ראוי לך לדעת, כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך הנמסך בכוחות נפשך והמעורב במזג רוחך, והמשתתף עמך בהנהגת חושיך הגופניים והרוחניים, המושל בסודות נפשך וצפון חובך, בעל עצתך בכל תנועותיך הנראות והנסתרות, שתהיינה ברצונך, האורב לעתות פשיעתך, ואתה ישן לו והוא ער לך, ואתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך, לבש לך בגדי הידידות ועדה עדי האהבה לך, ונכנס בכלל נאמניך ואנשי עצתך וסגולת אוהביך, רץ אל רצונך בנראה מרמיזותיו וקריצותיו, והוא מורה אותך בחציו הממיתים לשרשך מארץ חיים וכו' ואמרו על חסיד, שפגע אנשים שבים ממלחמת אויבים, ושללו שלל אחר מלחמה חזקה, אמר להם: שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שלל, התעתדו למלחמה הגדולה. אמרו לו: ומה היא המלחמה הגדולה? אמר להם: מלחמת היצר וחייליו, עכ"ל ועיי"ש בהרחבה.

^א עין בדברי הגמ' סנהדרין (פ"ט): שהמשילה את ניסיות אברהם אבינו למלחמות. וכתב שם המהרש"א וז"ל ענין המלחמה בנמשל הוא קטרוגו של שטן, והוא השטן הוא היצה"ר, והגבור הוא אברהם שכבש את יצרו ונצחו כמה שאמר איזה גבור הכובש כו' עכ"ל.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז' ע"ב)

כי תבוא תשפ"ד 012

ניצחון המלחמה החיצונית תלויה במלחמה הפנימית

ויש לדעת יתר על כן שגם ניצחון במלחמה ה'חיצונית' תלויה ועומדת בניצחון המלחמה הפנימית. וכן מצינו שטעו בכך המעפילים, בחושבם שניצחון במלחמה חיצונית תלויה בכוחם הטבעי לבד.

וכך נאמר בפוסק (דברים א, מא - מב) וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ ה' אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כְּכָל אֲשֶׁר־צִוֵּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲגֹרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתַּהֲיִנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה: וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא־תִלְחַמוּ כִּי אֵינְנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגָּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם:

וביאר המלבי"ם (שם) וז"ל היו עדיין בטעותם שמלחמה זו תהיה מלחמה טבעית ושחטאו (כך סברו, שזה חטאם) במה שהאמינו למרגלים פִּי־עוֹ הָעָם ולא שמעו לדברי כלב שאמר עֲלֶה נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ אִתְּךָ ר'ל שכן ישראל מספיק לנצח את הכנעני גם מצד הטבע ועז"א אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כִּי נִנְצַח אוֹתָם בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה בְּכַחַנוּ: וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי, אִם אָמַר ה' וְהוֹדִיעִם שֶׁבְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה א"א שִׁינְצָחוּ, רַק אִם ה' בְּקִרְבָּם יִנְצְחוּ בְּדֶרֶךְ נֶס וְכַמ"ש (לקמן פרק ט') שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל אֲתֶם עֹבְרֵי הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנּוּ וְגו' עִם גְּדוֹל וְרַב וְגו' וַיִּדְעַת הַיּוֹם פִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוֹאֵה־עֵבֶר לְפָנֶיךָ אֵשׁ אֲכֹלָה הוּא יִשְׁמִדֶם וְגו' אֲבָל עֵתָה שְׂאִינְנִי בְּקִרְבָּם לֹא תַעֲלוּ אֶל הָהָר וְאִם לֹא תִלְחַמוּ עִכ"ל.

ועתה גם יובן מה שדויק מהפסוק דלעיל, שנאמר 'וַנִּתְּנוּ' לשון יחיד, אחר שנכתב אֵיבֵיךָ - לשון רבים. שכאשר מנצחים את האויב, משתלשל הניצחון גם לכל אֵיבֵיךָ החיצונים.¹

הִירָא וְרַךְ הַלֵּב - מתירא מעבירות שבידו

ועוד מצאנו שמעיקרי התנאים להיות ראוי לצאת ללחום ב'מלחמה החיצונית (טבעית) הוא כדרשת חז"ל (ילקוט שמעוני שופטים רמז תתקכג) על הפסוק (דברים כ, ח) מִי־הָאִישׁ הִירָא וְרַךְ הַלֵּב יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ. רבי יוסי הגלילי אומר הירא ורך הלבב שהוא מתירא מעבירות שבידו. וסיבת הדבר, שהרי כל הכח ללחום בחוץ הוא רק מכח המלחמה הפנימית, והנצחון בה נובע מכח הנצחון הפנימי. וכעת שעבירות בידו ולא ניצח במלחמה הפנימית, כיצד יהיה לו את הכח ללחום במלחמה החיצונית ולנצח!?

וַנִּתְּנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ - הקדוש ברוך הוא שעוזר לו

השתא שהתבאר מהיכן שורש כח הניצחון למלחמה החיצונית (טבעית), הלא היא המלחמה הפנימית, נתבון ונבין מהיכן שורש הניצחון של המלחמה הפנימית. ועל כך אמרו חז"ל (סוכה נב:) אמר רבי שמעון בן לקיש: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לו, לב) צוּפֵה רָשָׁע לְצַדִּיק וּמִבְקֵשׁ לְהַמִּיתוֹ, וְאֵלֵּמָּלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂעוּזָר לוֹ - אֵינוּ יֹכֵל לוֹ, שְׂנֵאֲמַר (שם, לג) ה' לֹא־יַעֲזֹבֵנוּ בְּיָדוֹ וְלֹא יִרְשָׁעֵנוּ בְּהַשְׁפָּטוֹ,

¹ ועיין בכלי יקר (דברים כא, י) וז"ל כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אֵיבֵיךָ וְגו'. אויביך ביו"ד לשון רבים ואחר כך אמר וַנִּתְּנוּ, והוה ליה לומר -ונתנם. על אויביך, כנגד אויביך הוה ליה לומר. ובילקוט (רמז תתקכד) מסיק בשם הספרי וזה לשונו על אויביך כנגד אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך אם עשית כל האמור בענין סוף שה' אלהיך נתנו בידך. ונראה שקשה לבעל מדרש זה וַנִּתְּנוּ ונתנם הוה ליה לומר, אלא ודאי שמדבר באויב אחד פרטי שהיה בכלל אויביך הרבים שהזכיר כבר, ומי הוא זה ואיזה הוא, אין זה כי אם צר ואויב פנימי והוא שטן הוא יצר הרע המקטרג ביותר בשעת הסכנה במלחמה, עיי"ש.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד ג'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

כי תבוא תשפ"ד 012

עכ"ל. ובלשון הפסוק (דלעיל) ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. שביו דייקא בשלון יחיד, דהוא הוא היצה"ר, שממנו כוחם של האויבים החיצונים ללחום עם ישראל היל"ת!

שורש כל הניצחונות במלחמה שלא תהיה - דרך נס

נמצאנו למדים, שבמלחמה זו - הפנימית - אינו מנצח בדרך טבע אלא בדרך נס - הקב"ה עוזר לו. ומכח כך אף במלחמה החיצונית הבאה מכח המלחמה הפנימית, הניצחון בה משורש-שת בדרך נס, והבן.

ובלשון אחרת והיינו הך, פנימיות כל המלחמות בשורשם הוא - הבורא יתברך שנלחם לגלות יחודו יתברך. ולכן כל שאר המלחמות שהם רק הענפים, מוכרח שכח הניצחון בהם יגיע מנקודת השורש - 'אין עוד מלבד'.

^א ועין מבט הפנימי 002 בהרחבה.

^ד ומן הראוי להביא, דברי דוד מלכא משיחא בתהלים (כ, ה) "אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם-ה' אלהינו נזכיר". וכתב הרד"ק (שם) וז"ל אלה ברכב ואלה בסוסים, האויבים באים עלינו ברכב ובסוסים, והיו בוטחים בהם (דרך טבע), כמו שנאמר (ישעיה לא, א): ויבטחו על רכב כי רב. בשם-ה' אלהינו נזכיר, כשנוכיר שמו ונקראהו אנחנו ננצח, ואנחנו ברגל ננצח הרכב והסוסים (דרך נס), עכ"ל. ונאמר בפסוק שאחריו (ט) המה פרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעורר!

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז' ע"ב)

שאלות ותשובות

חבלי משיח כעת

שאלה: אמרו לי שלאחרונה הרב אמר שעד עכשיו היו צירי הלידה של חבלי משיח, וכעת אנו נמצאים ביציאת ראש הולד. האם הרב יכול להרחיב קצת בהגדרה זו, האם זה אומר שעכשיו התחילה הגאולה בפועל ולא שייך הפלה של העובר כיוון שהתחילה הלידה ולא שייך 'נפל', והאם זה אומר שהגאולה תהיה בקרוב ממש ולא בזמן רחוק כיוון שהתחילה הלידה, והאם זו חזרה ממה שהרב כתב לאחרונה שיכולה הגאולה להתאחר כמה עשרות שנים? **תשובה:** להריון של תשעה חודשים, לידה יכולה לקחת כמה שעות, או כמה ימים. להריון של 'שית אלפי שנין' [ששת אלפים שנה], יכולה לקחת לידה גם עשרות רבות של שנים, אולם התחילה הלידה! הלידה שעת סכנה לחיים או למוות, וכן השתא לחיים או ח"ו להיפך! ותחילת המלחמה ע"י משיח בן דן, וזה שאמרו (מגילה יז ע"ב) שביעית מלחמות, והוא הגאולה ע"י משיח בן דן. והתחיל בחושים בן דן שהרג את עשו, ונמשך בשמשון, וישראל ע"י שריה, כמ"ש בזוה"ק (בלק, קצד, ע"ב). [ובעז"ה שבוע הבא תובא הרחבה על עניינו של משיח בן דן]

עניינו של משיח בן דן

שאלה: האם הרב יכול להרחיב קצת בענין של משיח בן דן, מה מהותו ותפקידו, יש הרבה דיבורים על משיח בן יוסף ועל משיח בן דוד, הן על תפקידם וגילויים והתגלותם בנפש, וכן הרבה דיבורים על בחינת משה שהוא איחוד התרי משיחין, אבל מה עניינו של משיח בן דן? **תשובה:** אמרו (ילק"ש, בראשית, מט, רמז קס) דן גור אריה, אמר רב חמא בר חנינא, זה משיח בן דוד, שיצא משני השבטים, אביו משבט יהודה, ואמו משבט דן, ובשניהם כתיב גור אריה. והשורש של משיח מצד אמו, הוא בנו של דן, חושים בן דן, חושים בלי וא"ו אותיות משיח. עיין בן יהוידע (סוטה, יג, ע"א). וקהלת יעקב (ערך משיח) בשם כנפי יונה (ח"ד, סימן כט). ומאה קשיטה (סימן עו). והובא בילקוט ראובני (מקץ, ובערך משיח, אות ו'). ועיין פרדס יוסף (בראשית, מו, כג) בשם ספר זכר צדיק. וכתב בספר הגימטריות לר"י החסיד (פקודי, אות ו') וז"ל, יהיה דן נחש עלי דרך (בראשית, מט, יז), (בגימט') משיח, עכ"ל. ועבודתו, אמרו (זוה"ק, ח"ג, קצד, ע"ב) הנושך עקבי סוס, דא עירה דהוה בהדיה דוד, דהוה אתי מדן, ובגיניה תליא גבורתיה בדוד, דכתיב (שמואל, ב, ח) ויעקר דוד את כל הרכב ויפול רכובו אחור, דא שריה, שעתידי לבא יחד עם משיח בן אפרים, והוא משבט דן, ועתידי הוא לעשות נקמות וקרבות בשאר העמים, וכשזו יקום אז תחכה לגאולת ישראל, שכתוב לישועתן קייתי ה', ע"כ. והוא ניצוץ משיח הגנוז בנחש גימט' משיח, וזהו דן יהיה דן נחש, נחש לעומת נחש. ועיין היכל הברכה (ויגש, ד"ה חשים), כמו שנתבאר כאן. וכתב בספר הליקוטים (ויקהל, לה, ד"ה ענין ראייה) וז"ל, ולעתידי משיח מיהודה, ושריה משבט דן, כנזכר פרשת בלק (קצד, ע"ב) וכו', בסוד יאהדונה"י, עכ"ל. והבן שיש חיבור שריה עם משיח בן דוד מיהודה, גור אריה יהודה, ויש חיבור שריה עם משיח בן יוסף - אפרים. והוא בסוד וענתה בי ה"שירה" הזאת לעד, והוא כח שבט דן שמאסף

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז' ע"ב)

לכל המחנות, משה חיבור בשורש של תרי משיחין, קו אמצע, ודן - שריה, חיבור מדין כלי, מלכות, מאסף לכל המחנות. וסוד מלכות שנמצאת בהוד, בסוד איהו בנצח ואיהי בהוד, ושם נמצא משיח בן יוסף, ושם נמצא גם משיח ששורשו מדין, שריה. עיין פרי צדיק (חנוכה, אות כה). וקהלת יעקב (ערך משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, ודרך זיתים).

ויתר על כן, משיח ששורשו מדין - שריה, גימט' תקט"ו, מנין תפלות שנתפלל משה להיכנס לארץ ישראל, ובעומק נתפלל להתחבר עם שריה. כי משה סוד דעת עליון בדוכ', ושריה סוד דעת תחתון דנוק', כמ"ש באוצר החיים (דברים, מצות ל"ת שלא ירא הדיין מהבעל דין).

והרי ששריה, משיח מדין, מצורף הן ליהודה, גור אריה יהודה, הן ליוסף בהוד, והן למשה. ועיין רמח"ל (אוצרות רמח"ל, ישעיה, ט, ה-ו).

ומכח משיח מדין יבנה בית המקדש, עיין ספר הליקוטים הנ"ל. משיח - דן, גימט' בית. והשתא שאנו נמצאים בבחינת מלחמה אתחלתא דגאולה, זהו מכח שריה משיח מדין, ותחילת המלחמה על ידו, כמ"ש ר' צדוק.

ויש להאריך במדרגה שריה, מלשון שררה, ומלשון שירה. [ועיין עוד רמח"ל, אוצרות רמח"ל (ישעיה, ט, ה). וקנאת ה' צבאות (עמוד צח). ועיין ב"ר (צח, יד) שסבר יעקב על שמשון שבא מדין שיהיה משיח].

שאלה:

האם משיח בן דן הוא כח בתוך משיח בן דוד או אדם נפרד משיח בן דוד?

תשובה:

יהודה - רישא

דן - סיפא

איחודם יחוד רישא וסיפא

אלו הם ב' כוחות אולם לא

נפרדים אלא מאוחדים.

יחוד רישא וסיפא !

כה תאמר לבית יעקב

(שאלות שנשאלו לאחרונה עבור בנות ישראל)

שאלה:

א. האם אנחנו צריכים להיות מושפעים מהמלחמה?

ב. במה עלינו להתחזק לאחר שנה של מלחמה מתמשכת?

ג. כיצד עלינו להכין עצמינו לגאולה?

ד. כיצד כל אחת יכולה להתחבר לנקודה היהודית שבה?

תשובה:

א. בוודאי ובוודאי שמאורע כל כך גדול צריך שיהיה לו השפעה על כל אחד ואחת.

ב. אנו רואים שהקב"ה סיבב שאנו נמצאים במלחמה מכל הצדדים של ארץ ישראל, וזו הוראה פנימית שיש לנו מלחמה חיצונית ופנימית מכל הצדדים. מלחמה החיצונית מלמדת על המלחמה הפנימית, שכשם שהמלחמה החיצונית היא מכל הצדדים, כן המלחמה הפנימית היא מכל הצדדים, וכלשונו של המסילת ישרים, "נמצאת המלחמה פנים ואחור". זו הוראה שכח הרע הנמצא בבריאה ובדור זה בפרט, מקיף את האדם מכל צדדיו, והיינו

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז' ע"ב)

שהרע גנוז ומתגלה היום בכל דבר, הן של חולין והן של קדושה. ולכך נצרך להכיר את מהות המלחמה ולהדבק בטוב שממלא את הבריאה, ולברוח מכל הרע שנמצא סביבותינו, הן בענייני חולין, והן באצטלא של קדושה. ובכל ענין וענין לחפש את הזך הטהור והנקי. זו דרכה של תורה, זו הדרך לכו בה!

ג. לימדו אותנו רבותינו (גמ' מגילה יז): שמלחמה היא התחלת הגאולה. המלחמה באה לברר את אמונותינו, לברר במי אנו מאמנים, ועל מי אנו סומכים. אנו רואים ברור שכח הצבא כשל כשלון חרוץ להגן על יושבי ארץ ישראל בשמחה תורה, ואין בכחו להילחם עם כל אויבינו מסביב, ולכך נמשכת מלחמה זו כשנה, ועל פי דרך הטבע לפי דרכי צבא אמורה להמשך לפחות עוד כמה שנים, ה"י.

מחד זה מוליד חשש מן העתיד, חוסר יציבות נפשית, כלכלית, ביטחונית, ועוד ועוד.

אולם מאידך זה הזמן הנכון לברר את אמונותינו, לברר את האמונה במי אנו מאמנים, ולברר את 'מדרגת הלב', האם הוא חש את אמונה זו, לא רק ידיעה שכלית אלא 'הרגשה בלב' שעל ידי זה נעשה לכו שלו ורגוע. זוהי בדיקה פנימית אמיתית מאוד!

לצורך כך ראוי לכל תושבי ארץ ישראל לקבוע זמן ללימוד אמונה והפנמתה למעשה! זו חובת השעה! כשהכל כל כך לא יציב, הקב"ה תובע שיהיה לנו יציבות עליונה יותר, על ידי אמונה זכה וטהורה בו ית"ש. זה תענוגן של נשמות ישראל אמונה טהורה בו ית"ש שהנפש האלוקית מתענגת עליה, כמו מה שכתוב "אז תתענג על ה'". ד. על מנת שכל אחד ואחת יכלו להתחבר חיבור עמוק לנקודה היהודית שבהם, נצרך לכל אחד ואחת ללמוד להכיר את נפשו, ולחפש בתוך נפשו הפרטית איזו נקודה ביהדות חזקה אצלו באופן גלוי וניכר יותר משאר נקודות, נקודה זו משתנה מנפש לנפש. יש והנקודה החזקה זו היא 'אמונה בקב"ה', יש שהנקודה החזקה היא 'אהבת ה'', או 'יראתו', ויש שהנקודה החזקה היא 'חיבור עם הקב"ה', וכן עוד אפשרויות נוספות. אולם הצד השווה אצל כולנו שיש לנו נקודה חזקה אחת יותר משאר נקודות, שבנקודה זו אנו חשים יותר קשר להקב"ה, כל אחד ואחת לפי מדרגתו.

כאשר ברור לכל אחד מאיתנו מהי נקודתו הפרטית, עליו להקדיש לה זמן בכל יום לפי יכולתו, ולפתח נקודה זו, נקודה זו היא היסוד שעליו שיש לבנות על גבה לעת עתה את הקשר לקב"ה, וממנה להתרחב לנקודות נוספות. אולם תחילה יש לחזק נקודה זו בכמות ואיכות איש איש לפי ענינו. נקודה זו היא השורש של הקשר שלו לקב"ה ועליו להוקירה מכל הון שבעולם. על כל אחד ואחת מאתנו לבסס ולחזק את הנקודה זו, קשר מעשי ונפשי לקב"ה, ובעזרת השם כל מי שיזכה לכך, יזכה לחיי אושר בעולם הזה, לחיי נצח בנועם ה' והדרו.

"ואני קרבת אלוקים לי טוב"

הכנה לביאת המשיח

שאלה: הייתי מאוד טרוד לאחרונה בצרכי בני ביתי, וזה מאוד קשה לי, כיצד אני יכול להכין את עצמי לגאולה ולאורו של משיח?

תשובה: האופן להכין את עצמו לביאת המשיח הוא להתבטל לרצונו יתברך שמו.